

Türkiye Cumhuriyeti
Başbakanlık
Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı

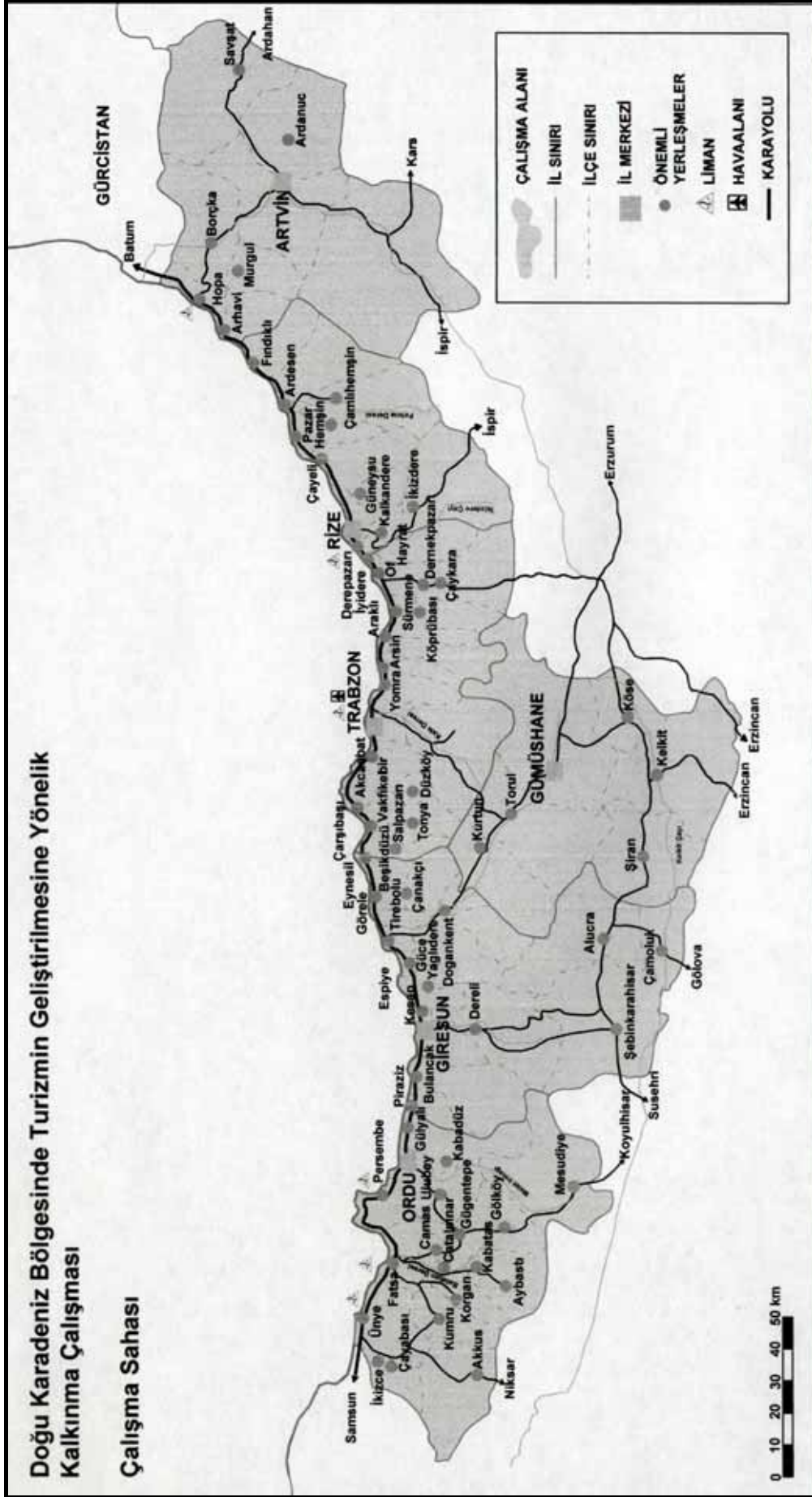
Japonya
Uluslararası İŞbirliği Ajansı
JICA

Doğu Karadeniz Bölgesinde Turizmin Geliştirilmesine Yönelik Kalkınma Çalışması

NIHAİ RAPOR YÖNETİCİ ÖZETİ

Őubat 2004, Ankara

BELDA LTD - Belde Proje DanıŐmanlık ve Ticaret Ltd. Őti.
ve
Semor - Seminer Organizasyon DanıŐmanlık ve Turizm A.Ő

Doğu Karadeniz Bölgesinde Turizmin Geliştirilmesine Yönelik Kalkınma Çalışması
Nihai Rapor
Yönetici Özeti

İçindekiler

Sayfa No

1. Çalışmanın Amacı	1
2. Çalışma Organizasyonu	1
3. Bölge Turizminin Talep Boyutu	2
3.1. Bölgeye Gelenler - Yerli ve Yabancı Ziyaretçiler	2
3.2. Ziyaretçilere Sunulan Konaklama Olanakları ve Yatak Sayıları	2
3.3. Ziyaretçilerin Milliyetlere Göre Dağılımı	2
3.4. Ziyaretlerin Temel Özellikleri	2
3.4.1. Ziyaretçilerin Harcamaları	3
3.5. Turizm Sektörünün Talep Açısından Değerlendirmesi	3
3.5.1. Bölgenin Bir Varış Alanı Olarak Geliştirilmesi	3
3.5.2. Bölgeye Yapılan Turların Artırılması	3
3.5.3. Münferit Ziyaretlerin Artırılması	3
4. Bölge Turizminin Arz Boyutu	4
4.1. Turizme Konu Olacak Doğal Kaynaklar	4
4.1.1. Dağlar, Ormanlar ve Akarsular	4
4.2. Kültürel ve Tarihi Değerler	4
4.2.1. Geleneksel Yaşam	5
4.2.2. Folklor ve Geleneksel Dans ve Müzik	5
4.2.3. Tarih ve Tarihi Değerler	5
4.3. Ulaşım Sistemleri ve Erişilebilirlik	5
4.4. Ortakların Turizm Sektörüne İlişkin Görüş ve Beklentileri	6
4.4.1. Kurumsal Güçlendirme ve Kapasite Artırımı	6
4.4.2. Eğitim ve Sektörel Ustalık Bilgisinin Artırılması	6
4.5. Bölgenin Turizm Sektörü Arzı Konusunda Değerlendirmeler ve Öneriler	6
4.5.1. Ürün Geliştirilmesi ve İmaj Yaratılması	6
4.5.2. Ürün Pazarlama	6
5. Turizm Sektörünü Geliştirme Politikaları	7
6. Gelişme Stratejileri	8
6.1 Koridorların Gelişmesi İçin Yapılması Gerekenler	11
6.2 Yeni Turizm Türlerinin Gerçekleşmesi İçin Yapılması Gerekenler	14
7. Eylem Planı	15
7.1. Ortaklar ve Yükümlülükleri	15
7.1.1. Kamu Kesimi	15
7.1.2. Özel Sektör	17
7.1.3. Sivil Toplum Kuruluşları	18
7.1.4. Bölge Halkı	18
7.2. Önerilen Kurumsal Gelişmeler ve Kapasite Artırımı	18
7.2.1. Dernekler ve Kooperatifler	18
7.2.2. Doğu Karadeniz Altyapı ve Turizmi Geliştirme Yerel Yönetimler Birliğinin Kurulması (Bölge Kalkınma Ajansı)	19
7.2.3. Turizm Gelişme Koridorları Boyunca Oluşacak Altyapı ve Turizm Yerel Yönetim Birlikleri	20
7.2.4. Kamu ve Özel Kesim İşbirliği	20
7.3. Eğitim ve İnsan Kaynaklarını Geliştirme Programları Gereksinimleri	20
7.3.1. Örgün Eğitim	20
7.3.2. Yaygın Eğitim	20
7.4. Hedeflere Erişme Matrisi	21
8. İvedilikle Yapılması Gerekenler	21
8.1. Doğu Karadeniz Altyapı ve Turizmi Geliştirme Yerel Yönetimler Birliğinin Kurulması İçin Hazırlıklara Başlanması	22
8.2. Öncü Turizmci Yetiştirme, Kadınları Yönelik Eğitim ve Destekleme Programları	22

Doğu Karadeniz Bölgesinde Turizmin Geliştirilmesine Yönelik Kalkınma Çalışması
Nihai Rapor
Yönetici Özeti

Doğu Karadeniz Bölgesinde Turizm Sektörünün Geliştirilmesine Yönelik Kalkınma Çalışması; Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Müsteşarlığı ile Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) arasında yapılan protokol çerçevesinde, aşağıda özetlenen iş programı uyarınca gerçekleştirilmiştir.

- i. Doğu Karadeniz Bölgesinde turizm sektörüne ilişkin verilerin toplanması ve gelişmelerin gözden geçirilmesi,
- ii. Eko-turizm olanaklarının örgütsel boyut da dahil edilerek araştırılması,
- iii. Doğal ve kültürel değerlere dayalı turizm türlerinin geliştirilmesi,
- iv. Yayla turizminin gelişmesi için katılımcı bir yaklaşımın kurgulanması,
- v. Turizm sektörünün atılım yapmasını engelleyen darboğazların saptanması ve bunların giderilmesi için alınması gereken önlemlerin belirlenmesi,
- vi. Bölgeye daha fazla yerli ve yabancı ziyaretçi gelmesi için komşu ülkelerin olanaklarını da gözeterak, turizm gelişme koridor ve alanlarının belirlenmesi.

1. Çalışmanın Amacı

Çalışma; Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan Ordu, Giresun, Trabzon, Gümüşhane, Rize ve Artvin illerinde, eko-turizm de dahil olmak üzere, turizmin gelişmesini, Bölge illeri arasında işbirliğinin artırılmasını, yerli ve yabancı ziyaretçilerin Bölgeye çekilmesini, sektör ortaklarının eğitimini amaçlamaktadır. Bu bağlamda; turizm sektörüne de destek verecek biçimde küçük ölçekli tarıma dayalı sanayinin ve el sanatlarının da gelişmesi öngörülmektedir. Çalışma kapsamına alınan iller, İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması – Düzey 2 (IBBS 2) tanımına uygun olarak seçilmişlerdir.

2. Çalışma Organizasyonu

Kalkınma Çalışması, Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) tarafından finanse edilerek, Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve JICA eşgüdümünde sürdürülmüştür. Kalkınma çalışmasının tüm evreleri, ilgili Bakanlık Temsilcileri, İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri ve Sivil Toplum Kuruluşları temsilcilerinden oluşan "Yönlendirme Komitesi" üyeleri tarafından incelenmiş, değerlendirilmiş ve yönlendirilmiştir.

Kalkınma Çalışması, katılımcı bir yaklaşımla ele alınarak; Planlama Bölgesinde yer alan tüm illerde, sektörle ilgili tüm tarafların katılımı ile ayrı-ayrı "Ortaklar Toplantıları" düzenlenmiştir. Bu toplantılarda; Bölgenin güçlü ve zayıf yönleri, gelecekte ortaya çıkabilecek fırsatlar ve sektörü bekleyen tehditler araştırılmıştır. Toplantılara altı ilden toplam 303 katılımcı iştirak etmiştir. Ortaklar toplantılarının yanı sıra; Trabzon, Artvin ve Rize'de 250 den fazla katılımcı ile kamuoyu bilinçlendirme toplantıları, Giresun ve Rize illerinde de, turizm eğitim seminerleri yapılmıştır.

Çalışma kapsamında ayrıca; 572 yerli ve yabancı ziyaretçi ile anket yapılmıştır. Benzer biçimde; Bölgede bulunan; seyahat acenteleri, tur operatörleri ve konaklama tesislerine de anket verilerek görüşleri alınmıştır. Böylece, çalışma kapsamında 1,000'in üzerinde kişi ve kuruluşun görüşlerinden yararlanılmıştır. Katılımcı bir planlama anlayışı, çalışmanın her evresine yansıtılmıştır.

3. Bölge Turizminin Talep Boyutu

Bölge, turizm sektörünün gelişmesine olanak sağlayacak önemli potansiyele sahip olmasına rağmen, turizm sektörü ancak 1990'lı yılların ortalarından itibaren gelişme göstermiştir. Bununla birlikte; Bölgeye yoğun yabancı ziyaretçi akını ilk olarak Sovyetler Birliği'nin dağılma sürecini takiben 1990'lı yılların başında ortaya çıkmıştır. Ancak, gelenlerin önemli bir kısmı Bölgeyi iş amaçlı ziyaret etmiş ve "bavul ticareti" olarak adlandırılan bir hareketliliğe neden olmuştur. Sektör 1990'lı yılların başında, belediye belgeli tesislerle hizmet sunmuştur. Bölgede, 1990'lı yılların ortasından sonra, özellikle yerli ziyaretçilere bağlı olarak gösterdiği gelişme, sektörün talep boyutunda önemli gelişmelere yol açmıştır. Özellikle bakanlık işletme belgeli tesislerin sayısında artış görülmüş, kaliteli hizmet sunum anlayışı giderek sektöre hakim olmuştur.

3.1. Bölgeye Gelenler - Yerli ve Yabancı Ziyaretçiler

Bölge turizm hareketliliğinde genel olarak yerli ziyaretçiler ağırlıktadır. Konaklama ve gecelemlerin önemli bir kısmı yerli ziyaretçilere aittir.

Bölgede Bakanlık işletme belgeli tesislerde 2002 yılında gerçekleşen toplam 352,562 konaklamanın; %18.5'ini teşkil eden 65,377'si yabancı, %81.5'ini teşkil eden 287,185'i yerli ziyaretçilere aittir.

3.2. Ziyaretçilere Sunulan Konaklama Olanakları ve Yatak Sayıları

Bölge, gerçek anlamda turizm hareketliliğine yeni girmektedir ve yabancı ziyaretçilerin turizme konu olacak hareketliliği son yıllarda ağırlık kazanmıştır. Yerli ve yabancı ziyaretçiler genellikle turlarla Bölgeye gelmeye başlamıştır. Bunun sonucunda, nitelikli konaklama tesisi ve yatak sayısı hızla artmıştır. Bununla birlikte, günümüzde belediye belgeli tesis ve yatak sayısı Bakanlık belgelilerden yüksektir.

Bölgede 2002 yılı sonu itibarıyla toplam 17,252 yatak bulunmaktadır. Bunların, %74'ünü oluşturan 12,704'ü belediye belgeli, sadece 4,548'i Bakanlık işletme belgelidir.

Özetle, Bölgedeki Bakanlık belgeli tesis, oda ve yatak sayıları, nüfusa oranlandığında Türkiye ortalamasının altındadır. Bölge, turizm sektörü tesisleşmesi açısından Türkiye ortalamasının altında gelişmişlik göstermektedir.

3.3. Ziyaretçilerin Milliyetlere Göre Dağılımı

Bölgede, Bakanlık işletme belgeli tesislerde konaklayan yabancı ziyaretçilerin, milliyetlerine göre dağılımı da ülke değerlerinden önemli ölçüde farklılaşmaktadır. 2002 yılında Doğu Avrupa ülkelerine mensup kişilerin % 69'luk bir payla ağırlıkta olduğu görülmektedir. Bunu %23'lük oranla OECD ülkeleri ve % 6'luk oranla Asya ülkelerine mensup ziyaretçiler izlemektedir. Türkiye genelinde ise, aynı yılda, konaklayan kişilerin milliyetlerine göre dağılımı; Doğu Avrupa ülkelerine mensup ziyaretçiler %15, OECD ülkelerine mensup ziyaretçiler %76, Asya ülkelerine mensup ziyaretçiler % 6 olarak gerçekleşmiştir.

Bölgede konaklayan veya geceleleyen Doğu Avrupa ülkelerine mensup ziyaretçilerin oranının Ülke geneline göre bu derece yüksek çıkması; bu ülke vatandaşlarının 1990'lı yıllardan sonra Bölgeye yoğun ilgi gösterdiklerinin kanıtı olmaktadır.

3.4. Ziyaretlerin Temel Özellikleri

Yabancı ziyaretçilerin Bölgede ortalama kalış süreleri, Türkiye ortalamasının altındadır. Bakanlık ve belediye belgeli tüm tesislerde 2002 yılında yabancı ziyaretçilerin ortalama kalış

süreleri 1,43 gün, yerli ziyaretçilerin 1,25 gündür. Ortalama kalış süresi ise 1,28 gün olarak bulunmaktadır. Türkiye'deki konaklama tesislerinde, aynı yılda yabancı ziyaretçilerin ortalama kalış süresi 4,06 gün, yerli ziyaretçilerin 1,72 gün ve ortalama 2,76 gündür.

Öte yandan; bu çalışma kapsamında yapılan turist anketlerine göre yabancıların, Bölgede geçirdikleri gün sayısı ortalama 3,29'dur. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2002 yılı verilerine göre bölgede geceleme sayısı, tesis bazında 1,43 gündür. Ancak değerler; Bölge illerinin paket tur programlarında geceleme yapılan bir ara istasyon değil, bir varış noktası olarak değerlendirilmesinin gereğini ortaya koymaktadır.

3.4.1. Ziyaretçilerin Harcamaları

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2002 yılı verilerine göre Türkiye genelinde bir yabancı ziyaretçi ortalama 764.3 ABD\$ harcama yaparak gezisini tamamlamaktadır, bir yabancı günde yaptığı ortalama harcama ise yaklaşık 190 ABD\$/gün'dür. Bu çalışma kapsamında yapılan turist anketinde ise; bu değer 211.7 ABD\$/kişi/gün olarak bulunmuştur. Bölge turizmi doğa ve kültür ağırlıklıdır. Doğa ve kültür amaçlı seyahatlerde, ziyaretçilerin harcama kalıplarının değiştiği ve daha fazla harcama yapıldığı bilinmektedir. Bölgede yapılan harcamaların Türkiye ortalamasından yüksek olması doğal karşılanmalıdır.

Öte yandan yerli ziyaretçilerin yaptıkları harcamalar ise 133,1 ABD\$/kişi/gün olarak bulunmaktadır. Yerli ziyaretçilerin harcamalarının, yabancılardan daha düşük olması da beklenen bir sonuçtur.

3.5. Turizm Sektörünün Talep Açısından Değerlendirmesi

Bölgeye yapılan seyahatlerin amaçları farklılaşmıştır. Yerli ve yabancı ziyaretçiler Bölgeyi doğal ve kültürel amaçlarla ziyaret ettikleri gibi, iş ve ticaret yapmak için de ziyaret etmektedirler. Bu iki türden birincisi mevsimlik talep dalgalanmaları göstermektedir. İkincisi ise daha istikrarlıdır. Mevsimsel dalgalanmalar ve sezon kısalığı işletmeler için en önemli darboğazdır. Mevsimsel dalgalanmaların azaltılması ve özellikle gecemelerin artırılması, sektörün önündeki, en önemli hedefler olarak belirmektedir.

3.5.1. Bölgenin Bir Varış Alanı Olarak Geliştirilmesi

Bölgenin sektörde atılım yapmasının önemli ön koşullarından birisi, günümüzdekinden farklı olarak, Bölgenin; sadece büyük ve kapsamlı turların parçası olarak değil, başlı başına bir varış alanı olarak da değerlendirilmesidir.

3.5.2. Bölgeye Yapılan Turların Artırılması

Bölgeye yapılan turların sayısının artırılması, bir kısım turların ise sadece Bölge uçlu olarak düzenlenmesi, sektörel bir hedef olarak ortaya çıkmaktadır. İç kesimlerde agro-turizm ve eko-turizmin geliştirilmesi ve tanıtımı ile Bölge, turlar açısından cazibe merkezi olabilecektir.

Bu bağlamda; Bölge seyahat acentelerinin ve tur operatörlerinin güçlenmesi, acentelerin, ulusal ve uluslararası operatörlerle işbirliği yapması veya ortaklıklar kurması gerekmektedir.

3.5.3. Münferit Ziyaretlerin Artırılması

Bölgeye olan ilginin artması, herhangi bir tura bağlı olmadan yapılan seyahatleri de artıracaktır. Ancak; potansiyel ziyaretçinin ilgisini çekebilmek için, özellikle konaklama tesislerinin ve benzer diğerlerinin, e-turizmin olanaklarını kullanması gerekecektir. Bu tesislerin elektronik ortamda rezervasyon ve satış yapabilmeleri önem taşımaktadır.

Benzer biçimde; yerel seyahat acentelerinin de düzenledikleri programları elektronik ortamda tanıtmaları, bu programlara ziyaretçi kabul etmeleri gerekmektedir. Günümüzde kullanılmayan bu olanağın değerlendirilmesi, bireysel hareketliliği artıracaktır.

4. Bölge Turizminin Arz Boyutu

Doğu Karadeniz Bölgesi, sahip olduğu doğal ve kültürel değerler gözetildiğinde turizmin, özellikle alternatif turizmin gelişmesine olanak sağlayacak tüm potansiyele sahip olduğu görülmektedir. Bölgenin turizm arzı konusunda önemli bir darboğazı bulunmamaktadır. Ancak; kaynakların harekete geçirilmesi sürecinde gözetilmesi gereken temel husus, bu varlıkların korunmasıdır.

4.1. Turizme Konu Olacak Doğal Kaynaklar

Bölge, farklı alt-coğrafyalara ve iklim özelliklerine sahiptir. Bölgede; Kıyı Kesimi, İç Kesimler, Dağlar ve Zirveler, Güney Kesim-Vadiler olarak dört alt-coğrafya belirmektedir. Doğal değerler çeşitlenmiştir ve tüm bölgeye yayılmıştır. Doğal varlıklardan bazıları yeryüzünde de ender bulunan türlerdir. Bunlardan orman alanları içinde kalanlar; başta Milli Parklar olmak üzere, çeşitli statülerle koruma altına alınmıştır. Ayrıca Bölgede, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından ilan edilen Doğal Sit Bölgeleri de bulunmaktadır.

4.1.1. Dağlar, Ormanlar ve Akarsular

Doğal kaynaklar, Bölgenin en önemli ve korunması gereken potansiyelidir. Ormanlar, akarsular, göller, buzullar gibi pek çok değer Bölgenin iç kesimlerinde yer almaktadır. Dağlar 3,900 metre yüksekliğinde zirvelere sahiptir. Kıyı ile Doğu Karadeniz Dağlarının yüksek kesimleri arasında kalan kesim yoğun olarak ormanlarla kaplıdır. Ormanlar yer yer 2,200 m. yükseltisine erişmektedir. Genelde ibreli ağaçlarda oluşan, ancak yapraklı ağaçları da barındıran ormanlar, önemli genetik kaynaklardır ve pek çok endemik türü barındırmaktadır.

Bölgenin başta iklim özellikleri olmak üzere; doğal yapısı, olağanüstü biyo-çeşitliliği sağlamıştır.

4.1.1.1. Flora

Bölge, pek çok bitki çeşidi bakımından zengin bir örtüye sahiptir. Bu alanlar "Biogenetik Rezerv" karakteri göstermektedir. Biogenetik rezerv alanları, eşsiz nitelikteki korunması zorunlu alanlar olup bilimsel amaçlı turlar için dünya ölçeğinde büyük önem taşımaktadırlar.

4.1.1.2. Fauna

Bölge, yüksek dağları, derin vadileri, bol yağışı, zengin ve besleyici bitki örtüsü nedeniyle, pek çok yabani hayvanın gen merkezi ve yaşam alanı olmuş, göçmen kuşların uzun süre konakladığı alanlardan birisi haline gelmiştir.

4.2. Kültürel ve Tarihi Değerler

Doğu Karadeniz Bölgesi, tarih boyunca, farklı uygarlıklara ve kültürlere ev sahipliği yapmıştır. Anadolu'nun bir parçası olarak, Asya ve Avrupa arasında bir geçiş alanı olmuştur. Karadeniz'in antik çağlardan itibaren, bir ticaret denizi olması ve tarihi "İpek Yolu"nun Bölgeden geçmesi; çok farklı kültürlerin bir araya gelmelerine yol açmıştır. Bu durum zengin bir tarihi geçmişe ve kültürel mozağe neden olmuştur.

4.2.1. Geleneksel Yaşam

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, kentler ve büyük yerleşimler kıyıda yer almakta, köyler ise iç kesimlerde vadiler boyunca ve eğimli alanlarda bulunmaktadır. Bölgenin topoğrafik yapısı nedeniyle, Bölgede büyük kentsel yerleşmeler ortaya çıkmamış, vadi içlerinde, geniş alanlara dağılmış köyler, egemen yerleşme desenini oluşturmuştur.

Bu desen, Bölgenin geleneksel yaşamında kırsal öğelerin ağırlık kazanmasına neden olmuştur. Son yıllarda kentleşmeye koşut olarak, kentsel yaşam biçimi Bölgeye hakim olmaya başlamıştır.

Baskın özellik; kırsal veya kentsel tüm yerleşme sakinlerinin, denizle iç içe olması ve doğal değerlerle bütünleşmesidir. Yaylacılık olarak tanımlanan, mevsimsel olarak doğaya kavuşmalar, çay yada fındık bahçeleri içindeki günlük yaşam, Bölge halkının doğayla bütünleşmesinin örnekleridir.

4.2.2. Folklor ve Geleneksel Dans ve Müzik

Yerel kültürün diğer öğeleri gibi, dans ve müzik de, Bölge topoğrafyasının zor koşullarından etkilenmiştir. Bütün Doğu Karadeniz'de oynanan hızlı bir oyun olan horon, bölgenin milli dansıdır. Artvin ve çevresinde, Kafkas kültürünün etkilerini taşıyan oyunlar da oynanmaktadır. Bölge müziği de çetin coğrafyadan esinlenmiştir. Giyim, yerel şakalar, yeme-içme alışkanlıkları da dahil; folklorik değerler, Doğu Karadeniz İmajını yaratacak zenginliktedir.

4.2.3. Tarih ve Tarihi Değerler

Bölgenin, farklı coğrafyalar arasında geçiş alanı olması; farklı yönetimlerin hüküm sürmesine ve buna bağlı olarak farklı kültürlerin oluşmasına neden olmuştur. Çok sayıda mimari eser söz konusu kültürlerin mirasıdır.

Köprü, cami, kilise, manastır, yönetim yapıları, hanlar gibi sivil mimari eserler, kale, kule v.b. askeri yapılar Bölgenin taşınmaz kültürel envanterini oluşturmaktadır. Bunların, çoğu geleneksel dokular içinde veya doğa ile bütünleşmiş durumdadır. Bölgeye özgün nitelik kazandıran faktörlerden biri de kültürel ve doğal değerlerin iç içe olmasıdır.

4.3. Ulaşım Sistemleri ve Erişilebilirlik

Bölgenin, ülke metropollerine ve büyük kentlerine olan uzaklığı temel sorunlardan birisidir. Coğrafi konumun yarattığı bu güçlüğü yanı sıra; kara ve demiryolu gibi ağsal bağlantı sistemleri ile havaalanı gibi ulaşım yapılarının inşasında da topoğrafik ve jeolojik yapının sebep olduğu güçlükler bulunmaktadır.

Bölgesel ulaşım sistemi, bölge topografyasına göre şekillenmiştir. Doğu-batı yönünde kıyıya paralel ana aks Bölgenin omurgasıdır. Planlama Alanının batı ucunu oluşturan Ünye (Ordu) ile Doğu ucunu oluşturan Sarp Sınır Kapısı (Artvin) arasında uzanan devlet yolu, bölünmüş yol olarak geliştirilmektedir. Bu aksa eklenen kuzey-güney yönlü akslar sadece topoğrafik koşulların elverdiği ölçüde geçitleri aşarak iç kesimlere ve bölge dışına ulaşabilmektedir. Bunların; en önemlisi Trabzon-Gümüşhane-Bayburt-Erzurum aksıdır. Bunun yanı sıra ikincil akslar da bulunmaktadır. Bölge için geleneksel önem taşıyan deniz taşımacılığı son yıllarda önemini yitirmiştir. Hava ulaşımı önem taşımakla birlikte, Trabzon Havaalanı dışında sivil taşımacılığa açık havaalanı bulunmamaktadır. Bölge yakınındaki havaalanlarından da kısmen yararlanılmaktadır. Bölgede demiryolu bulunmamaktadır.

Kırsal kesim yerleşmelerine ulaşılabilirliğin güç olması, Bölgenin bir diğer önemli sorunlarından birisidir. Hemen tüm illerdeki, iç kesimlerde yer alan kırsal birimlere ve

ayllara zor erişilebilmektedir. Bölge topografyası ve jeolojisi, gerek yol yapımını gerekse bakım ve onarımını güçleştirmektedir.

4.4. Ortakların Turizm Sektörüne İlişkin Görüş ve Beklentileri

Bölge illerinde tapılan Ortaklar Toplantılarında, önümüzdeki dönemde sektörün gelişmesi için neler yapılması gerektiği ile ilgili olarak katılımcıların görüşleri alınmıştır. Ortakların darboğaz olarak gündeme getirdikleri konu, Bölgenin tanınmaması, etkin ve bilinçli tanıtım programının bulunmamasıdır.

Tur operatörleri ile temas kurulması, bölgesel seyahat acenteleri ve operatörlerin güçlendirilmesi, medya ile ilişkilerin geliştirilmesi, uluslararası turizm fuarlarına katılım sağlanması, yerel festival ve şenliklerin tanıtımının sağlanması Ortaklarca önerilmiştir.

4.4.1. Kurumsal Güçlendirme ve Kapasite Artırımı

Sektör ortaklarının, kurumsal yapının geliştirilmesi ve kurumsal kapasitenin artırılması yönünde talepleri bulunmaktadır. Altyapıdan tanıtıma, ulaşım sisteminin geliştirilmesinden, turizm ve çevre eğitimine dek uzanan geniş bir yelpaze içinde beklentiler dile getirilmiştir. Ancak, ilginç olan tüm bunların, Ortaklar tarafından sadece kamu kesiminin yönetsel ve mali kapasitesinin artırılması ile gerçekleştirilebileceğinin vurgulanmasıdır.

Ortaklar, Bölgede ilgili taraflar arasında sektör ortakları arasında dayanışmanın az olduğunu kabul etmekle birlikte; bunun kısa dönemde sağlanması konusunda iyimser olmadıklarını da dile getirmişlerdir.

Öte yandan; kamu ve özel kesim işbirliğinin önemi belirtilmiş, ancak Bölgede yaşanan deneyimlerden, verimli sonuçlar alınamadığı vurgulanmıştır.

4.4.2. Eğitim ve Sektörel Ustalık Bilgisinin Artırılması

Eğitim ve sektörel ustalık bilgisinin artırılması, toplantılarda gündeme gelen önemli konulardan birisi olmuştur. Özellikle turizm işletmeleri, yetişmiş insan gücü eksikliğine değinmişlerdir. Ortaklar, Üniversite ve Orta Eğitim düzeyindeki örgün eğitimin yanı sıra, yaygın ve meslek içi eğitimin önemine değinmişlerdir.

4.5 Bölgenin Turizm Sektörü Arzı Konusunda Değerlendirmeler ve Öneriler

Bölgede turizm sektörünün gelişebilmesi için, ürün çeşitlenmesi ve imaj yaratımı, ürün pazarlaması, kurumsallaşma ve insan gücü geliştirme konusunda adımlar atılması gerekmektedir.

4.5.1. Ürün Geliştirilmesi ve İmaj Yaratılması

Bölge turizmi için vazgeçilemez bir adım olmalıdır. Bölgenin zengin kültürel ve folklorik değerleri, imaj yaratımı için uygun ortamlar sağlamaktadır ve bu olanak değerlendirilmelidir. Örneğin, Bölge festivalleri ve taşıdığı barış ve dayanışma mesajı, yerel müzik ve dans, yöreye has çay ve fındık ve yerel mutfak; uygun ortamlar düzenlendiğinde, imaj yaratıcı öğeler olacaktır.

4.5.2. Ürün Pazarlama

Bölgenin kültürel ve doğal değerlerinin günümüzde etkin biçimde tanıtılmadığı ve pazarlanmadığı görülmektedir. Ürün ve imajın tanıtımı ve pazarlanması için kapsamlı kampanyalar gerekmektedir.

Kampanyalar; medyatik ilişkiler dahil, çok ortamlı olmalı ve farklı hedef gruplarının beklenti ve beğenilerine hitap etmelidir. Bölgenin üstünlüğü bulunan turizm ürün türlerine; örneğin doğa ağırlıklı hareketliliğe ağırlık verilerek yapılacak kampanyalarda, anılan çağdaş yöntemler kullanılmalıdır. Örneğin e-turizm olanaklarının kullanılması, internet sitelerinin kurulması, elektronik ortamda satış ve rezervasyon yapılması, bu bağlamda değerlendirilmelidir. Ürünün çağdaş yöntemlerle, ancak, yöreye has kültürel ve folklorik değerlerin ön plana çıkartılarak tanıtılması, özgünlük kazandıracaktır.

4.5.2.1. Kurumsallaşma

Kurumsallaşma eksikliği, günümüzde sektörün önündeki en önemli dar boğazlardan birisidir ve olabildiğince erken yeni yapılanmalara gidilmelidir. Sektör ortaklarının, işbirliği ve dayanışmasının resmi biçimde örgütlenmesi zorunludur. Günümüzde tanıtım ve pazarlamadaki tıkanıklığının temel nedenlerinden birisi kurumsallaşmanın sağlanamamasıdır. Bu örgütlenme; kooperatifleşme veya dernekleşme biçiminde olabileceği gibi, özel ve kamu kesimi işbirliğine dayalı ticari şirket kurulmasıyla da sağlanabilir.

4.5.2.2 İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi

İnsan kaynaklarının geliştirilmesi, Bölgedeki tesis sahipleri ve hizmet sunucuları tarafından en önemli gelişme ön koşulu olarak belirlenmiştir. Turizm insan kaynaklarına en duyarlı sektörlerden birisidir ve yüksek düzeyde ustalık bilgisine sahip olunması, kaliteli hizmet sunumunun ön koşuludur. İnsan kaynaklarını geliştirmek için, örgün ve yaygın tüm eğitim programlarından yararlanılmalıdır.

5. Turizm Sektörünü Geliştirme Politikaları

Bölgede turizm sektörünün gelişmesi, bir dizi politik ve stratejik müdahaleyi gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, çalışma kapsamında önce politika kararları oluşturulmuş, daha sonra da bunlara bağlı olarak, stratejik önlemler demeti belirlenmiştir. Bunların uzantısı olarak, belirli gelişme koridoru ve alanları için ayrıntılı gelişme önerileri geliştirilmiştir.

Temel Politika 1: Bölgenin kalkınması için turizm sektörünün, itici bir ekonomik güç olarak kabul edilmesi, turizmi geliştirme politikalarından ilkidir. Bu bağlamda; sektörün arz, talep, kurumsal kapasite artırımı ve insan kaynaklarını geliştirme boyutları ele alınmıştır.

Temel Politika 2: Turizmin; Bölge insanının gelirini artırıcı bir faaliyet olarak görülmesi, sektörel gelişmenin ikinci önemli politikası olarak belirlemektedir. Sektörün özelliğinin yerel inisiyatiflerce anlaşılması, sektörün Bölge halkı tarafından olabildiğince benimsenmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

Bölgenin görece geri kalmışlığı bir yanda, sahip olduğu doğal ve kültürel potansiyel diğer yanda, turizmin bir ekonomik itici güç olarak değerlendirilebileceğini göstermekte ve ilk politikanın doğruluğunu kanıtlamaktadır.

Turizm sektörünün, ancak sivil oluşumların katkısı ile gelişebileceği görüşü; tüm ülkelerde benimsenmiştir. Gelişmenin, kamu kesiminin yapacaklarına bağlamadan, özellikle büyük ölçekli kamu yatırımları beklenmeden, sivil inisiyatifle başlaması ve sürdürülmesi, artan talebe koşut olarak, arzın programlanması ve gelişmenin aşamalı olarak sağlanması gerekmektedir.

Bölgenin olağanüstü çevresel duyarlılığa sahip kesimleri bulunmaktadır. Bu değerlerin korunması, Bölge halkının bunlara sahip çıkmasına bağlıdır. Doğal değerlerin özelliklerini koruması durumunda ancak, turizm sektörü tarafından kullanılabilmesi bilinci yerleşmelidir. Buna bağlı olarak bölge refahının artacağı öngörülmektedir. İkinci politika bu görüşler doğrultusunda önerilmiştir.

6. Gelişme Stratejileri

Gelişme öngörürleri, bir dizi strateji doğrultusunda üretilmiştir. Her şeyden önce; sektörün gelişmesi, tanıtıma ve sonucunda pazar payını artırmasına bağlıdır. Turizm ürünleri ise, önemli ölçüde ziyaretçi tercih ve taleplerine göre çeşitlenecektir.

Tanıtım, pazarlama ve ürün çeşitlenmesi için önemli görülen stratejiler, “Doğu Karadeniz İmajının Yaratılması ve Yaygınlaştırılması,” “Ziyaretçi Memnuniyetinin Artırılması”, “Tur Operatörleri ile İlişkilerin Geliştirilmesi”, “Turizme Konu Olacak Değerlerin Yoğunlaştığı Koridorlarının Oluşturulması” ve “Yeni Turizm Türlerinin Geliştirilmesi” başlıkları altında toplanmıştır.

Strateji 1: Doğu Karadeniz İmajının Yaratılması ve Yaygınlaştırılması, Turizmde başarı ve pazar payı artışı için imaj yaratımı zorunludur. Bölgenin doğal değerleri, kültürel varlıkları ve özellikle folklorik özellikleri, “Doğu Karadeniz İmajı” yaratımına uygundur. İmajın kazanılması için; etkin bir tanıtım kampanyasına gereksinim duyulmaktadır. Bölgenin sahip olduğu milli parklar ve tabiatı koruma alanları, yaşlı ormanlar, kıyı kesimi-plajlar başta olmak üzere; flora ve faunanın tüm özellikleri bu kampanyada kullanılmalıdır. Yanı sıra; yörenin kültürel değerleri, kentsel dokular, farklı dönemlerden kalan tarihi Sitler ve tek yapılar; imajın vazgeçilmez öğeleri olmalıdır. Bölge, Türkiye çapında, özgün folklorik değerleri ile tanınmaktadır. Yöreyle özgü kültür, müzik-dans, yemek, giyim-kuşam imaj yaratımına uygundur. Sektör ortaklarından, özellikle tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinde bu Doğu Karadeniz Bölgesi'ne ait motifleri işlemeleri beklenmektedir.

Strateji 2: Ziyaretçi Memnuniyetinin Artırılması ve Pazarın Büyütülmesi, sonucunda da pazarın büyütülmesi önemli bir stratejik önlem olarak benimsenmiştir. Ziyaretçinin Bölge hakkında kolay ve doğru bilgi alabilmesi, tesislerin fiziki kalitesinin yanı sıra hizmet sunum kalitesinin de yüksekliği, ulaşım ve altyapı sistemlerinin gelişmiş olması, trafik düzeni başta olmak üzere, kentsel hizmetlerin iyi sunulması, kültürel ve sportif donatıların gelişmesi ve etkinliklerin belirli düzeylere yükselmesi; ziyaretçi memnuniyetini artıracaktır.

Strateji 3: Tur Operatörleri ile İlişkilerin Geliştirilmesi, Tur operatörleri, sektörün önemli ortaklarından. Turizm, organizasyon düzeyi yüksek ve karmaşık bir sektördür, iş bölümünü, uzmanlaşmayı gerektirmektedir. Sektörün pazarlama faaliyetleri ve ziyaretçilerin farklı pazarlara yönlendirilmesi büyük ölçüde tur operatörleri tarafından yapılmaktadır. Bölgenin tanıtımı, pazar payının artırılması ve yeni pazarların bulunması için, tur operatörleri ve seyahat acenteleri ile yakın işbirliğine gidilmelidir. Günümüzde Doğu Karadeniz Bölgesi, örgütlü biçimde pazarlanamamaktadır. Bölgesel ve yerel operatörlerin güçlenmeleri ve pazarlama faaliyetlerinde etkinliklerini artırmaları gerekmektedir. Uluslararası ve ulusal tur operatörlerinin, Bölgeyi programlarına almaları sağlanmalı ve bu kuruluşların, bölgesel operatörlerle iş ortaklıkları kurmaları özendirilmelidir. Bu bağlamda, çevre illerin ve komşu ülkelerin turizm potansiyelinden yararlanılması, yakın bölge ve ülkeleri kapsayan ortak tur programlarının düzenlenmesi, Bölgenin uluslararası pazar payını artıracaktır. Söz konusu gelişmelerin sağlanması için; tur operatörlerini Bölgeye davet ederek ortak programlar üzerinde çalışmak, turizm fuarlarına katılmak, Bölge imajını yaygınlaştırmak ve e-turizm olanaklarından faydalanmak gibi tüm önlemlerin alınması gerekmektedir.

Strateji 4: Turizme Konu Olacak Değerlerin Yoğunlaştığı Koridorların Oluşturulması ve bunların her türlü önlemlerle desteklenmesi bir diğer stratejik önlem olacaktır. Bölgenin doğal ve kültürel değerlerine daha kolay erişmek, ulaşım ve altyapı sistemleri ile donatıları daha kolay tesis etmek ve işletmek için gelişme koridorlarında yatırımlara öncelik verilmelidir. Doğal ve kültürel değerlerin coğrafi dağılımı ve ulaşım sistemi bu koridorların tanımını kolaylaştırmaktadır.

Bölgede toplam 14 koridorun tanımı yapılmıştır. İller itibarıyla; Ordu'da 3, Giresun'da 2, Trabzon'da 4, Rize'de 3, Artvin'de 2 koridor bulunmaktadır. Gümüşhane ise Trabzon'dan başlayan Güney Turizm Koridoru içinde kalmaktadır. Koridorların İller bazında tanımlamaları, önümüzdeki dönemde İBSS 3 olarak adlandırılan il bazındaki istatistiki birimlerde, başarı ölçümlerini kolaylaştıracaktır. İlke olarak, bu koridorlar üzerinde öneri tur güzergahları belirlenmiştir. Bölgede yer alan illerde, koridorların gezilmesi ve değerleri tanınması için en az 4 gün gerekmektedir. Böylece, her bir il için geceleme süresinin 4 gün ve üzerine çıkılması hedeflenmiştir. Bu değerler ve tur güzergahları www.dokap.net adlı sitede Türkçe ve İngilizce kamuoyuna duyurulmuştur. Bölgenin kıyı kesimine, bölünmüş yola dönüştürülen D 010 nolu Devlet Karayolu ile ulaşılmaktadır. Bu güzergah Bölgenin ana turizm gelişme koridorlarından birisidir. Koridorların daha iyi tanımlanması için, Kıyı Koridoru, İl sınırları içinde kalan kesimler itibarıyla, 5 alt-koridora bölünmüştür.

- 1. Kıyı Aksı 1-** Ordu ili Kıyı Kesimi, Samsun İl Sınırı – Giresun İl Sınırı arasındaki yaklaşık 95 km. uzunluğunda doğrusal banttır. Koridor üzerinde Ünye, Fatsa, Perşembe, Ordu (Merkez İlçe) ve Gülyalı yerleşmeleri bulunmaktadır. Kıyı turizmi olanakları (plajlar, balıkçı barınakları, kentsel turizm), kültür turizmi (kentsel dokular, müzeler, tek tarihi yapılar) koridorun baskın özellikleridir. Kıyı ve kültür turizminin gelişmesi öngörülmüştür.
- 2. Ordu Güney 1 Aksı** - Ordu kent merkezinden kuzey-güney doğrultusunda ilerleyen, kıyı kesimi ile Sivas il sınırı arasında kalan 120 km'lik bant olarak tanımlanmıştır. Ordu (Merkez İlçe), Kabadüz, Mesudiye yerleşmeleri koridor üzerinde kalmaktadır. Doğa tanıma, yayla, kamping, yürüyüş, foto safari, doğa sporları, koridorun baskın özellikleridir.
- 3. Ordu Güney 2 Aksı** - Fatsa ilçe merkezi ile Mesudiye ilçesi merkezi arasında kalan, kuzey batı – güney doğu doğrultusundaki 105 km uzunluğundaki banttır. Fatsa, Çamaş, Gürgentepe, Gököy, Mesudiye ilçe merkezleridir bu eksen üzerinde yer almaktadır. Doğa tanıma, kamping, yürüyüş, foto safari ve doğa sporları olanakları sunmaktadır.
- 4. Kıyı Aksı 2** - Giresun ili kıyı kesimi, Ordu il sınırı – Trabzon il sınırı arasında kalan 100 km uzunluğundaki doğrusal banttır. Piraziz, Bulancak, Giresun (Merkez İlçe), Keşap, Espiye, Tirebolu, Görele, Eynesil ilçe merkezleri aks üzerinde yer almaktadır. Kıyı turizmi olanakları (plajlar, balıkçı barınakları, kentsel turizm), kültür turizmi (kentsel dokular, müzeler, tek tarihi yapılar) koridorun baskın özellikleridir.
- 5. Giresun Güney Aksı** - Giresun kent merkezinden güneye inen yol boyunca ilerleyen Dereli ilçe merkezinin Şebinkarahisar sınırına kadar uzanan 75 km. uzunluğundaki koridordur. Giresun (il merkezi), Dereli ilçeleri aks üzerindedir. Yayla ve yayla turizmine bağlı alternatif turizm, aksın baskın turizm potansiyelini oluşturmaktadır.
- 6. Kıyı Aksı 3** - Trabzon ili kıyı kesimi, Giresun il sınırı – Rize il sınırı arasında kalan 125 km uzunluğundaki doğrusal banttır. Beşikdüzü, Vakfıkebir, Çarşıbaşı, Akçaabat, Trabzon (merkez ilçe), Yorma, Arsin, Araklı, Sürmene, Of ilçe merkezleri yer almaktadır. Kıyı turizmi olanakları (plajlar, balıkçı barınakları, kentsel turizm, transit giriş noktası), kültür turizmi (tarihi kentsel dokular, müzeler, anıt özelliğindeki tek tarihi yapılar) koridorun baskın özellikleridir. Tur programlarının, düğüm noktalarının bu koridor üzerinde yer alması, aksın öne çıkan en büyük özelliğidir.
- 7. Trabzon Güney 1 (Trabzon – Gümüşhane) Aksı** - Trabzon ilinden güneye inen karayolu boyunca ilerleyen, Gümüşhane ilini de kapsayan ve belli noktalarda dallanma yaparak Bayburt il sınırına kadar uzanan 170 km'lik banttır. Trabzon kent merkezi, Maçka, Kürtün, Torul ve Gümüşhane kent merkezi aks üzerinde yer almaktadır. Alternatif turizm ürünleri, doğal ve kültürel değerlerin bütünleştiği bir akstir. Bu hat üzerinde özgün doğal

değerler, anıtsal özelliği bulunan tarihi yapılar, antik yerleşme alanları ve kültürel birikimlerin incelenebildiği alanlar bulunmaktadır.

- 8. Trabzon Güney 2 Aksı** Trabzon ili Akçaabat ilçesinden Düzköy ilçesine giden yol ve yakın çevresi aks içine girmektedir. kuzey-güney doğrultusunda ilerleyen aks 50 km uzunluğundadır. Aks üzerinde Akçaabat ve Düzköy ilçe merkezleri yer almaktadır. Doğal değerlerin ve yerel yaşam biçiminin, alternatif turizm potansiyeli olarak öne çıktığı bir akstır. Doğal değerler yönünden zengin, yerel yaylalar, yayla kültürü ve yayla turizmi; aksın temel turizm karakteristiğini oluşturmaktadır.
- 9. Trabzon Güney 3 Aksı** - Trabzon ili Of ilçesinden Güneye inen Çaykara ilçe merkezinden geçerek Uzungöl'ü de içine alan akstır. Kuzey-güney doğrultusunda giden 60 km'lik doğrusal banttır. Of, Dernekpazarı ve Çaykara ilçe merkezleri aksın içindedir. Doğal değerlerin ve yerel yaşam biçiminin bütünleştiği alternatif turizm potansiyeli olan bir akstır. Yaylalar ve doğal güzelliklerle bütünleşmiş özgün yerleşim alanları aksın turizm karakteristiğini oluşturmaktadır.
- 10. Kıyı Aksı 4** - Rize ili Kıyı kesimi, Trabzon il sınırı ve Artvin il sınırları arasında kalan 100 km uzunluğundaki doğrusal banttır. İyidere, Dernekpazarı, Rize (kent merkezi), Çayeli, Pazar, Ardeşen, Fındıklı ilçe merkezleri aks üzerinde yer almaktadır. Kitle ve kıyı turizmi olanakları (plajlar, balıkçı barınakları, kentsel turizm), kültür turizmi (kentsel dokular, müzeler, anıt özelliğindeki tek tarihi yapılar) koridorun baskın özellikleridir. Tur programları tarafından, iç kesimlere yapılan ziyaretlerin açılım noktaları aks üzerinde bulunmaktadır.
- 11. Rize Güney Aksı 1** - Ardeşen ilçesinden, güneye Kaçkar Dağları Milli Parkına uzanan 45 km uzunluğundaki, Fırtına Deresi Vadisi boyunca ilerleyen bir akstır. Ardeşen ve Çamlıhemşin ilçe merkezleri, aks üzerinde yer alan önemli yerleşmelerdir. Doğal değerlerin baskın olduğu, doğal değerlerle bütünleşik kültürel varlıkların yer aldığı alternatif turizm ürünleri aksın turizm karakteristiğidir. Yerli – yabancı turizm aktivitelerinin yoğun olduğu, tüm Doğu Karadeniz'in en çok tanınan bölgeleri bu aks üzerinde yer almaktadır. Endemik bitki ve hayvan türlerinin bulunduğu; olağanüstü doğal yapısı, arkeolojik değerleri, yerel yaşam biçimleri ve ılıcaları ile aksın zengin bir potansiyeli bulunmaktadır.
- 12. Rize Güney Aksı 2** - Trabzon il sınırından güneye inen, ili boydan boya geçerek; Erzurum ili sınırına kadar uzanan kuzey güney doğrultulu, 85 km uzunluğunda bir akstır. İspir (Erzurum) yolu boyunca il sınırına kadar giden aks üzerinde yer alan ilçe merkezleri; İyidere, Kalkandere ve İkizdere'dir. Bozulmamış doğal değerleri, yerel yaşam biçimi, yayla turizmi vb. unsurların bulunduğu alternatif turizm potansiyeli taşıyan bir akstır. İl içindeki diğer turizm akslarına göre nispeten daha az tanınan koridor bozulmamış doğal yapısı ve kültürel özellikleri ile dikkat çekmektedir.
- 13. Kıyı Aksı 5** - Artvin ili kıyı kesimi, Rize il sınırı ve Gürcistan ülke sınırı arasında kalan 35 km uzunluğundaki doğrusal banttır. Arhavi, Hopa, ilçe merkezleri aks üzerinde yer almaktadır. Kitle ve kıyı turizmi olanakları (plajlar, balıkçı barınakları, kentsel turizm), sınır ticareti, kültür turizmi (kentsel dokular, anıt özelliğindeki tek tarihi yapılar), bitki ve yaban hayatı inceleme turizmi, koridorun baskın özellikleridir. Türkiye'nin Gürcistan'a açılan yolu olması ve sınır kapısına olan yakınlığı; kıyı kesiminin dinamik bir yapıda olmasına neden olmaktadır.
- 14. Artvin Güney Aksı** - Hopa ilçe merkezinden iç kesimlere uzanan ve Artvin kent merkezinden geçen karayolu boyunca ilerleyip, Erzurum il sınırına kadar uzanan 180 km uzunluğunda bir banttır. Koridor üzerinde kalan önemli yerleşimler: Hopa, Borçka, Artvin (merkez ilçe), Yusufeli ilçe merkezleri aks üzerinde yer almaktadır. Bu aksın ayrıca,

Şavşat yönünde de bağlantısı bulunmaktadır. Bozulmamış eko sistemlerin, eşsiz doğal oluşumların ve kültürel-folklorik değerlerin öne çıktığı alternatif turizm potansiyelleri, aksın karakteristiğini oluşturmaktadır.

6.1 Koridorların Gelişmesi İçin Yapılması Gerekenler

Bölgenin turizm omurgasını oluşturacak koridorların, Kıyı ve Trabzon-Erzurum ekseninde dışında kalanları henüz gelişmemiştir. Kuzey-Güney yönünde iç kesimlere ulaşan koridorların gelişmesi için öngörülenler aşağıda sıralanmıştır.

Tanıtım ve Doğu Karadeniz imajının yaratılması, dış turizm pazarına yönelik faaliyetlerin artırılması, yerel seyahat acentelerinin güçlendirilmesi gibi önlemler, turizm koridorlarının gelişmesi için zorunludur. Bölgedeki yerel turizm acenteleri arasında bir örgütlenmeye gidilmesi, konaklama tesisleri ile turizm acenteleri arasında koordinasyonun sağlanması gerekmektedir. Akıların tanıtımı, her türlü tanıtım olanağından yararlanılarak; örneğin kitap, broşür, CD hazırlanması ve dağıtımı, fuarlara katılım, e-turizm v.b. olanaklar kullanılarak gerçekleştirilmelidir.

Ayrıca doğa sporları ile ilgilenen amatör grup, dernek yada oluşumlarla işbirliğine giderek aksın alternatif turizm ve doğa sporları ile ilgili imkanları tanıtılmalıdır. Yurt içi ve yurt dışında, büyük tur organizatörleriyle koordineli tanıtım birimleri kurulmalıdır.

Kurumsal Düzenlemeler, koridorlarda öngörülen gelişmeler için yeni kurumsal düzenlemelerle, yönetsel kapasitenin artırılması bir diğer zorunluluktur. Sektörün ortağı konumundaki farklı yönetsel birimlerin işbirliği yapmaları gerekmektedir. Bu işbirliği, hem turizm sektöründe eşgüdümü sağlamak, pazarlamayı ve tanıtımı kolaylaştırmak, hizmet verimliliğini artırmak hem de altyapı sunumlarında ortaklaşa ve ucuz maliyetli çözümler için zorunludur.

Bu tür birlikteliği sağlamak için, aynı coğrafyayı ve kültürel değerleri paylaşan yönetsel birimlerin (il ve ilçelerin) "Doğu Karadeniz Turizmi Geliştirme ve Altyapı Yerel Yönetimler Birliği"ni ve/veya koridor üzerinde bulunan yerel yönetimlerin benzer bir başka oluşumu kurmaları önerilmektedir.

Turizm Koridorları Sakinleri İçin Çevre ve Turizm Eğitim Programları, koridorlar üzerinde yer alan yerleşmelerin sakinlerine turizm eğitimi verilmesi zorunluluk göstermektedir. Bu programın, önce kamu kesimi ve Sivil Toplum Kuruluşlarıncaya verilmesi önerilmektedir. Eğitim için, Üniversitelerin ilgili fakültelerinden de yararlanılmalıdır. Bu konuda bir diğer olanak, daha önce benzer örgütlenmeleri gerçekleştirenlerin deneyimlerini kullanmaktır.

Strateji 5: Yeni Turizm Türlerinin Geliştirilmesi, özellikle çevresel duyarlılığı yüksek kesimler için söz konusu olacaktır. Kitle turizme konu olmayacak biçimde ve denetim altında kalmak kaydıyla belirli kesimlerde kısmi geliştirilmeler öngörülmüştür. Yeni türler, çoğu kez güç erişilebilen, turizm gelişme koridorları dışında kalan ve noktasal özellikler taşıyan alanlarda gelişebilecektir. Örneğin; yeşil turizm yada kırsal turizm olarak da adlandırılabilir turizm ile, tarım sektörünü buluşturan yayla ve çiftlik turizmi, Bölgenin belirli kesimlerinde potansiyel vaat etmektedir. Bir diğer olanak, kıyı kesiminde, balıkçı barınakları ve köylerinde oluşabilecek deniz ve balıkçılıkla ilgili hareketliliklerdir. Benzer biçimde; özellikle milli parkların ve tabiatı koruma alanlarının bulunduğu kesimlerde, diğer doğal güzelliklerin yoğunlaştığı alanlarda ve doğa sporlarının yapılabileceği dağlık kesimlerde, eko-turizmin geliştirilmesi öngörülmüştür.

Yeni turizm türleri, özellikle kırsal kesimde yaşayan düşük gelirli dezavantajlı gruplar için, yeni gelir ve istihdam kaynağı olabilecektir. Bu hareketlilikle, ev ve el sanatlarının gelişeceği, tarımsal ürünlerin yerinde pazarlanacağı düşünülmektedir.

Kırsal Turizm, Bölgede yer alan kırsal yerleşmeler, yeşil yada kırsal turizmin tüm alt türlerine olanak sağlayacak nitelikler taşımaktadır. Bölgenin iç kesimlerinde, özellikle kırsal yerleşme birimlerinde ve yaylalarda; geleneksel yayla yaşamını ön plana çıkaran hareketlilik geliştirebilecektir. Kıyıda, çay ve fındık plantasyonlarının bulunduğu kırsal yerleşmeler çiftlik turizmi (agro-turizm) için uygun ortamlar sağlamaktadır. Balıkçı barınaklarının bulunduğu kesimler ise, denizciliğe özel ilgi duyanlar için çekici olacaktır.

Program 1: Geleneksel Yayla Yaşamının Turizm Amacı ile Kullanılması, yeşil turizmin ilk programı olmalıdır. Yaylalar; yeşil turizm olarak nitelendirilecek, doğa ile iç içe yaşanabilen, başta hayvancılık ve arıcılık olmak üzere, tarımsal faaliyetlere de katılma olanağı veren, foto-safariden ve bitki tanımaya kadar geniş bir yelpaze içinde farklı etkinliklerin yapılabileceği alanlar olarak belirlemektedir. Geleneksel yayla evlerinin, günümüzde daha az kullanılması veya boş bulunması, turizmin gelişmesi durumunda, bu stoktan yararlanılması olanağını sağlayabilecektir.

Bu Program kapsamında ele alınan geleneksel köy ve yayla yaşamını konu olan hareketlilik, Bölgenin tüm illerinin kırsal birimlerinde ve özellikle bunların yaylalarında gerçekleştirilebilir. Bununla birlikte; ilk aşamada Rize ve Artvin illeri kırsal yerleşme birimlerinde ve yaylalarında bu tür etkinliklerin başlatılması önerilmektedir. Rize İlinde Çamlıhemşin yakınlarında; Güroluk, Yukarı Şimşirli ve Şenyuva köyleri ve bunların yaylaları anılan hareketlilik için uygundur. Ayrıca; İkizdere ilçesinde; Çamlık, Dereköy, Yeralan ve Sivrikaya'da geleneksel kırsal mimari ve yaşam kırsal uygun özellikler taşımaktadır. Artvin ilinde ise; merkez ilçeye bağlı; Salkımlı, Ahlat, Şehitlik, Şavşat yakınlarında Yavuzköy ile Meydancık ve Camili yakınlarındaki yerleşme ve yaylalar bu tür etkinliklerin yapılması için pilot alanlar olarak seçilebilecektir.

Program 2: Çiftlik Turizmi, Kıyıda veya kıyıya yakın kesimlerde yoğunlaşan çay ve fındık plantasyonlarında geliştirilmesi gereken bir diğer etkinliktir. Ordudan Trabzon'a kadar uzanan kesimde fındık bahçeleri ile donatılmış köyler, Trabzon-Artvin kıyı kesiminde ise çay bahçeleri içindeki alt-kırsal birimler ve mahallelerde, çiftlik turizmi olarak nitelendirilebilecek hareketliliğin geliştirilmesi öngörülmüştür.

Çiftlik turizmi için de, Bölgenin pek çok kesimi uygun özellikler taşımaktadır. Program 1'de olduğu gibi, ilk uygulamalar için seçici olunması gerekmektedir. Bununla birlikte, turizm sektörüne daha önce girmiş bulunan, Ordu ili Ünye ve Perşembe ilçelerine yakın kırsal yerleşmeler ile Giresun kent merkezine yakın kırsal birimler de çiftlik turizmi özendirilmelidir. Çay plantasyonlarının baskın olduğu, Bölgenin doğu kesiminde ise; ilk aşamada Trabzon ilinde; Akçaabat, Beşikdüzü ve kent merkezine bağlı kırsal yerleşmeler, Rize İlinde; merkez ilçe, Ardeşen ve Fındıklı ilçe merkezlerine bağlı kırsal yerleşmeler, Artvin ilinde; Arhavi ve Kemalpaşa kırsal kesiminde çiftlik turizmi özendirilmelidir. Gümüşhane ilinde; Sarıçiçek köyü başta olmak üzere, Gümüşhane merkez ilçe ve Zigana kayak merkezine yakın köyler ile Tortum ve Örumcek Ormanına yakın kırsal yerleşmelerde çiftlik turizmi gelişme potansiyeline sahiptir.

Program 3: Bölgeye Has Özelliklerin Değerlendirilmesi, Balıkçılık, Karadeniz kıyısı, ülkenin en fazla deniz yapısına (liman, iskele, balıkçı barınağı, çekek yeri ve benzer) sahip kesimlerinden birisidir. Yöre halkı denizle bütünleşmiş yaşam tarzına sahiptir. Balıkçılık ve denizcilik Bölgenin geleneksel uğraş alanıdır. Bölge balıkçılığı özellikle hamsi ile özdeşleşmiştir. Balıkçılığa ilgi duyanlar için, Bölgede cazip şartlar bulunmaktadır.

Program 3 doğal olarak kıyı kesiminde gerçekleşecektir. Özellikle hamsi başta olmak üzere balıkçılığın yapıldığı balıkçı barınaklarının bulunduğu yerleşmelerde bu etkinlikler yapılabilecektir. Bunlar; Ordu ilinde; Ünye, Fatsa, Bolaman, Yalıköy, Mersinköy, Kışlaönü, Efirli, Gülyalı'dır. Giresun ilinde; Bulancak, Tirebolu ile Trabzon ilinde; Beşikdüzü, Vakfıkebir, Çarşıbaşı, İncir (Yoros), Darıca, Akçaabat, Faros, Yomra, Araklı, Balıklı, Yeniay, Of, Rize

ilinde; Gündoğdu, Bozukkale, Çayeli Taşhane, Pazar, Ardeşen, Kanlıdere ve Artvin ilinde; Arhavi ve Kemalpaşa'dır.

Eko-turizm ile Bölgenin duyarlı doğal ve kültürel kaynaklarını koruyarak, bunların ziyaretçilerin tanınmasına olanak sağlanması amaçlanmaktadır. Eko-turizm, doğal değerler kadar toplumsal motifleri de olan, doğal değerleri görmek ve iç içe yaşamak isteyenlerin, bunları bozmadan, yöre sakinleri ile birlikte günlük yaşama katıldıkları bir hareketlilik. Öneri program bu bağlamda ele alınmıştır. Eko-turizm kapsamında; doğa tanıma, botanik, foto-safari, yürüyüş, kampçılık, dağcılık, rafting etkinlikleri ve diğerlerinin gerçekleştirilebilecektir. Bu tür turizmle genellikle dezavantajlı grubu oluşturan düşük gelirli bireylere ek gelir sağlanması da amaçlanmaktadır.

Bölgede Trabzon, Artvin ve Rize illerinde milli park ve tabiatı koruma statüsüne sahip alanlar bulunmaktadır. Bu alanlar ve başta Artvin ve Rize olmak üzere, Bölgenin tüm illerinde eko-turizme olanak sağlayacak kesimler bulunmaktadır.

Artvin ilinde yer alan Hatilla Vadisi Milli Parkı, zengin ve özgün doğal değerleri ile yüksek bir eko turizm potansiyeli taşımaktadır. Hatilla Vadisi Milli Parkı'nda, doğa yürüyüşü, kampçılık, bitki inceleme, vahşi yaşam inceleme, olta balıkçılığı, foto safari yapılabilecektir.

Sahara - Karagöl Milli Parkı (Artvin) doğal değerler yönünden son derece zengindir ve çeşitli yayla gruplarını barındırmaktadır. Zengin doğal peyzajı, yaşlı göknar ve ladin ormanları ve irili ufaklı gölleri ile görsel açıdan çok etkileyicidir.

Kaçkar Dağları Milli Parkı, Artvin ve Rize il sınırları içindedir. Ormanların yanı sıra, özgün topoğrafik ve jeolojik yapısı ile dikkat çekicidir. Türkiye'nin sayılı buzullarına ev sahipliği yapmaktadır. Bunlara bağlı oluşan buzul gölleri ve vadileri eşsizdir. Kaçkar Dağları Milli Parkı içinde, anıtsal özelliği bulunan kültürel eserleri ziyaret, doğa tanıma yürüyüşleri, flora ve fauna inceleme, kampçılık, yayla kültürünü tanıma, yamaç paraşütü, rafting, Fırtına ve Hala Dereleri üzerinde olta balıkçılığı, dağcılık - zirve tırmanışları, buzullar ve buzul göllerini ziyaret etmek gibi pek çok aktiviteler de gerçekleştirilebilecektir. Günümüzde Kaçkar Dağı Milli Parkı, ülkede eko-turizmin en fazla geliştiği kesimler arasındadır. Çoğunlukla yabancı ziyaretçiler tarafından gerçekleştirilen etkinliklere, yakın çevrede yapılan Çoruh Irmağı rafting olanakları da eklendiğinde, Kaçkar Dağı Milli Parkı bir eko-turizm odağı olmaktadır.

Trabzon il sınırları içinde yer alan Altındere, doğal değerleri ile eko-turizm açısından önem taşımakta, yanı sıra başta Sumela Manastırı olmak üzere, kültürel varlıklara da sahiptir. Altındere'nin üstünlüğü, yakınlarında diğer önemli potansiyel alanların, örneğin Zigana Kayak Merkezi ve yayla gruplarının da bulunması ve ulaşım kolaylığıdır.

Gorgit Tabiatı Koruma Alanı (Artvin) yaşlı kızılâğaç, ladin, göknar, kayın ve gürgen ağaçlarından oluşan ormanlık alanları ile dikkat çekmektedir.

Camili-Efeler Tabiatı Koruma Alanı (Artvin), el değmemiş, az sayıdaki orman eko sistemlerinden birisine sahiptir. Yırtıcı kuşların göç yolları üzerinde yer almaktadır.

Gorgit ve Camili Efeler Tabiatı Koruma Alanlarında (Artvin), bilimsel çalışmalar amacıyla yaşlı ormanları ziyaret, kuş ve kelebek gözlemciliği, geleneksel yaşam biçimini izleme, yerel tatları deneme, foto safari, doğa tanıma yürüyüşleri yapılabilecektir.

Sosyal ve Etnoğrafya Turizmi Kentsel ve kırsal kesimlerde yerel kültürü tanımak, yaşam biçimini algılamak, kültürler arası etkileşimi ve yakınlaşmayı ve hoş görüyü artırmak bu tür turizmin temel amacıdır. Bu tür turizm ile ülkenin daha iyi tanıtımı da amaçlanmaktadır.

Geleneksel kültürün ve yaşam biçiminin korunduğu ve sürdürüldüğü kesimlerde bu program uygulanabilecektir. Bu alanlar da, geleneksel kentsel yada kırsal dokunun ve mimari tarzın

korunmuş olması da gerekmektedir. Geleneksel faaliyetlerin, örneğin el zanaatlarının yapılıyor yada bunların satış ve teşhirinin yapılıyor olması bu tür turizme gelişme olanağı verecektir.

Bölgede, özellikle kentsel kesimde geleneksel yerleşme dokusu büyük ölçüde tahrip olmuş durumdadır. Mimari özgünlüğü olan tek yapıların sayısı da azalmıştır. Bununla birlikte; hala korunabilen birkaç kesim bulunmaktadır. Bunların başlıcaları; Trabzon kentinde Orta Mahalle, Giresun kentinde Zeytinlik Mahallesi, Giresun ilinde Tirebolu ilçe merkezi, Ordu ilinde Perşembe ve Ünye'nin belirli kesimleridir.

6.2 Yeni Turizm Türlerinin Gerçekleşmesi İçin Yapılması Gerekenler

Bu yeni tür turizmin gelişmesi için yapılması gerekenlerin başında; kırsal yerleşme birimi sakinlerine turizmin ve çevrenin önemini anlatılması gelmektedir. Ayrıca, toplumsal motivasyon programlarının uygulanması gerekmektedir. Yöre sakinlerinin, geleneksel konukseverliklerini yerli ve yabancı ziyaretçilere göstermeleri sağlanmalıdır.

Bu temel gereksinimin yanı sıra alınması gerekli diğer önlemler aşağıda sıralanmıştır.

- i. Öncü turizmcilerin seçilmesi ve desteklenmesi önemli bir program olmalıdır. Bu bağlamda, gerek kamu kesiminde ve gerekse sivil toplum kuruluşlarının katkısı gerekmektedir.
- ii. Kadınların eğitimi, bu bağlamda özel bir önem taşımaktadır. Yeni turizmde önemli olan, ziyaretçinin, yerel ve geleneksel yaşam ile iç içe olması ve bu yaşamın bir parçası haline gelmesidir. Konaklama, muhtemelen bu amaçla düzenlenmiş bir bölümünde gerçekleşecektir. Bu koşullarda, kadınların turizmi benimsemesi yaşamsal önem taşımaktadır.
- iii. Kırsal konutların ve yayla evlerinin iyileştirilmesi ve özellikle başta WC olmak üzere, sıhhi donatılarının tesis edilmesi gerekmektedir.
- iv. Üzerinde durulması gereken bir diğer husus, bu tür etkinliklerin gelişeceği kesimlerde veya yakınlarında güvenlik başta olmak üzere, önemli toplumsal donatıların sağlanmasıdır.
- v. Hatıla ve Sahara - Karagöl Milli Parklarına yapılacak ziyaretlerin konaklama gereksinimi yakın çevrede yerleşmelerinde; örneğin Artvin ve Şavşat'ta karşılanmalıdır. Kaçkar Dağı Milli Parkı sınırları içinde, başta Ayder olmak üzere, turizm tesislerinin yoğunlaştığı alan ile pek çok kırsal yerleşme ve yayla grubu bulunmaktadır. Yapılacak yönetim planlarında ve fiziki planlamalarda bu durum gözetilmelidir. Konaklama talepleri Rize ilinde Çamlıhemşin'in kırsal birimlerinde karşılanmalıdır. Parkın, Artvin ili içinde kalan kesiminde ise; Altıparmak, Yaylalar ve Olgunlar köylerinde mevcut konut stokunun iyileştirilerek, pansiyonlara dönüştürülmesi önerilmektedir. Altındere Milli Parkında da yukarıdaki temel ilkelere göre düzenlemelere gidilmelidir. Günümüzde de var olan, konaklamaların park sınırları dışında yapılması eğilimi desteklenmeli ve sürdürülmelidir. Camili-Efeler ve Gorgit Tabiatı Koruma Alanlarına yapılacak ziyaretlerin konaklamalarının da yakın çevrede ve Borçka ilçe merkezinde yapılması önerilmektedir. Bu alanların yakınlarında bulunan kırsal yerleşmelerde geleneksel kırsal konutlardan pansiyon olarak yararlanılmalı, yeni yapılanmaya gidilmemelidir.
- vi. Bu bağlamda; tüm milli parklarda ve tabiatı koruma alanlarında; motorlu taşıt trafiği sınırlandırılmalı, bu alanların gezilmesinde organik enerji kullanımı ön plana çıkarılmalıdır. Yönlendirme ve bilgilendirme panoları konulmalı ve tabiatı tanıma ve yürüyüş parkurları düzenlenmelidir. Belli noktalarda, sadece günübirlik kullanıma yönelik tesisler kurulmalıdır.
- vii. Rehberlik hizmetleri, başta milli parklarda ve tabiatı koruma alanları olmak üzere, ekoturizmin gelişebileceği tüm alanlarda verilmelidir. Özellikle milli parklar ve tabiatı koruma

- alanlarının neden bu statüyü kazandıkları, yaşlı ormanlar, flora ve fauna, jeolojik oluşumlar hususlarında doğru ve duyurucu bilginin verilmesi gerekmektedir.
- viii. Park içinde, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü'nün onayladığı planlar ve görüşleri doğrultusunda, günübirlik donatılar gerçekleştirmelidir. Bu bağlamda; sivil toplum kuruluşlarının da görüş ve katkısı sağlanmalıdır.
- ix. Sosyal ve etnoğrafya turizminin gelişebilmesi için; hem geleneksel yaşamın, örf ve adetlerin, geleneksel üretimin sürüyor olması, hem de geleneksel doku ve mimarı tarzın korunuyor olması gerekmektedir. Yapılması gerekenlerin başında; geleneksel kültürü koruyan sivil oluşumların desteklenmesi gelmektedir. Örneğin, kültürel konularla ilgili sivil toplum kuruluşları, semt ölçeğindeki koruma ve güzelleştirme derneklerinin, esnaf örgütlerinin, Türk sanat ve Türk halk müziği dernekleri ile halk oyunları ekiplerinin kurulması ve geliştirilmesi gerekmektedir.

7. Eylem Planı

Yukarıda özetlenen Plan öngörülerinin uygulanabilir olması için bir Eylem Planı bütünlüğünde gerekli önlemler alınmalıdır. Eylem Planı; sektörün gelişmesi için alınması gerekli önlemleri, bunları gerçekleştirecek aktörleri, yetki ve sorumluluklarını, kurumsal düzenlemeleri ve kapasite artırımı dahil insan kaynaklarının geliştirme programlarını kapsamaktadır.

7.1. Ortaklar ve Yükümlülükleri

Sektörün gelişmesine katkıda bulunanlar, kamu kesimi, özel kesim, sivil toplum kuruluşları ve bölge halkı olarak farklılaştırılabilir. Her bir kesimin baskın rolleri aşağıdaki gibidir.

7.1.1. Kamu Kesimi

Türkiye idari sistemine göre kamu kesimi idari yapısı, merkezi yönetim ve yerel yönetimler olarak iki ana grupta değerlendirilebilir.

Kamu kesiminin baskın rolü, sektörün gelişmesine ilişkin politika ve stratejileri saptamak, sektörel gelişmeleri denetlemek ve izlemek, başta bölgesel ulaşım ve altyapı olmak üzere fiziki yatırımları yapmak ve işletmek, gerekli diğer donatıları tesis etmek kamu kesiminin görevleri arasındadır.

7.1.1.1. Merkezi Yönetim Kuruluşları

Plan kapsamında öngörülenleri gerçekleştirmek üzere, merkezi kamu kuruluşlarının yetki ve sorumlulukları aşağıda özetlenmiştir.

Devlet Planlama Teşkilatı, hazırladığı Beş Yıllık Kalkınma Planları ile ülkenin ekonomik, sosyal ve mekansal kalkınması için; politika ve stratejiler üretmekte, kalkınma hızını tespit etmekte ve uygulama ilke ve hedefleri koymaktadır. Bu planlara bağlı olarak hazırladığı, Yıllık Yatırım Programları ile öngörülen planlama hedefleri doğrultusunda, kamu kesimi için kaynak tahsis etmekte ve yatırımları yönlendirmektedir. Bu çalışma kapsamında öngörülenlerin de; Kalkınma Planlarına ve Yıllık Yatırım Programlarına dahil edilmesi, başta Kültür ve Turizm Bakanlığı olmak üzere diğer ilgili kuruluşların katkısını alarak Devlet Planlama Teşkilatı tarafından gerçekleştirilecektir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, turizm sektörünün gelişmesinde sorumlu en üst düzey birimdir. Turizm gelişme politikalarını saptayan, sektörel yönlendirmelerde bulunan ve gelişmeleri denetleyen kuruluştur. Bu bağlamda; Bakanlığının yetki ve görevleri arasında; sektörün kaynak tahsislerini oluşturmak, turizm alan ve merkezlerini ilan etmek, planlamasını yapmak

ve onaylamak, arazi tahsislerinde bulunmak, tanıtım faaliyetlerini yönlendirmek, fiziki envanteri yönetmek, turizm türlerini ve tesisleri belgelemek ve denetlemek, turizm eğitimi yapmak ve insan kaynaklarını geliştirmek ön plana çıkmaktadır. Kültür ve Turizm Bakanlığının; kültürel konulardaki faaliyet ve yükümlülükleri de, sektör için önem taşımaktadır. Ayrıca, arkeolojik, tarihi ve kentsel dokular ile doğal Sit bölgelerinin ilan edilmesi, korunması; tek tarihi yapıların tescili, korunması ve kullanımı konularında da Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkilidir. Bakanlığın bu yetkisi imar planı onay sürecine kadar uzanmaktadır.

Bu çerçevede Bakanlık; Doğu Karadeniz Bölgesinde turizm sektörünün gelişmesi için öngörülen politika ve stratejilerin uygulamaya geçmesini sağlayacak, Plan uygulamasını yönetecek, yönlendirecek ve denetleyecek merkezi yönetim kuruluşudur. Plan öngörülerinin, yatırım programlarına dönüştürülmesi, uygulamanın başarısı için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, planın temel öngörülerini doğrultusunda özel kesime tavsiyelerde bulunulması ve bu kesimin yönlendirmesi Bakanlık tarafından gerçekleştirilecektir.

Diğer Merkezi Yönetim Kuruluşları, Sektörün karmaşık yapısı, sektörün önümüzdeki dönemde atılım yapması için farklı merkezi hükümet birimlerinin de katkısını gerektirmektedir. Örneğin; Bölgenin orman alanlarının fazlalığı, ilan edilmiş koruma statüleri nedeni ile Çevre ve Orman Bakanlığı sektörel gelişmede söz sahibi olacaktır.

Sektörün bölgesel ulaşım ve altyapı gereksinimleri, büyük ölçüde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı ve Tarım ve Köyişleri Bakanlıklarına bağlı kuruluşların yatırımları ile karşılanmaktadır. Anılan kuruluşların bu yükümlülükleri önümüzdeki dönemde de sürecektir.

Sektörün, kurumsallaşma boyutu ile ilgili kuruluşlardan birisi İçişleri Bakanlığı'dır. Bu çalışma kapsamında önerilen, yerel yönetimler birliklerinin onay mercii anılan bakanlıktır.

Sektörün, eğitim, insan kaynağı geliştirme, sağlık, esenlik ve benzeri sosyal gereksinmelerinin önemli bir kısmı farklı Bakanlıklar tarafından karşılanmaktadır.

Bölge turizminin gelişmesi için diğer merkezi yönetim kuruluşları, Bölgesel ulaşım, enerji temini ve temel altyapı yapı temini gibi yükümlülükleri yerine getirmeye devam edeceklerdir. Balıkçı barınaklarının, yat yanaşma yeri olarak da düzenlenmesi, limanlarda yolcu terminallerinin yapılması veya mevcutların iyileştirilmesi Ulaştırma Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmelidir. Bunların sağlanması ile hem yeni turizm türleri ve hem de Bölge için potansiyel vadeden kruvaziye turizm gelişecektir. Batum Havaalanından yararlanılması hususu, Dışişleri ve Ulaştırma Bakanlıkları başta olmak üzere, ilgili kuruluşların gündemine alınması önerilmektedir.

Yanı sıra, Çevre ve Orman Bakanlığı'nın önümüzdeki dönemde, farklı koruma statüsündeki alanlarda sürdürdüğü planlama faaliyetlerini sonuçlandırması beklenmektedir. Ayrıca, İller Bankası Genel Müdürlüğü'nün kentsel altyapı konusundaki yatırımları sürecektir.

Merkezi kuruluşlar, genel yönetim, izleme, denetleme, yönlendirme, planlama ve onaylama işlerinin dışında; Bölgede hizmet sunumlarını, taşra teşkilatları ile gerçekleştirmektedirler. Yeni yasal düzenlemeler doğrultusunda, bunların bir kısmının İl Özel İdarelerine ve Belediyelere devri söz konusu olabilecektir. Bu durumda bazı kamu hizmetleri, yerel yönetimlerce verilecektir.

7.1.1.2. Yerel Yönetimler

Yerel yönetimler; sektörün en önemli hizmet sunucuları arasındadır. Kentsel nitelik taşıyan yerleşmelerde belediyeler, kırsal kesimlerde köy tüzel kişilikleri; ulaşım, altyapı ve sosyo-

kültürel hizmetleri sunmaktadır. Yanı sıra, İl Özel İdareleri; bir diğer yerel yönetim biçimi olarak kentsel ve kırsal kesimde turizm sektörüne hizmet sunmaktadırlar.

Belediyeler, 1580 sayılı yasaya göre oluşmuş yerel yönetimlerdir. Görev alanları çok çeşitlidir. Turizm sektörü ile ilgili gereksinme ve hemen tüm hizmetler; altyapı sunumundan tesisleşmeye, tanıtımdan hizmet sunum kalitesi denetimine ve toplum sağlığına kadar olan uygulamalar, belediyelerin görev ve yetki alanına girmektedir.

Planlama döneminde belediyeler, günümüzdeki yükümlüklerini sürdürecekler, mahalli idarelere ilişkin yeni yasal düzenlemeler doğrultusunda görevleri daha da artacaktır. Bu bağlamda; turizm sektörünün gelişmesi ile belediye hizmetleri, son derece yakın ilişki içindedir. Önümüzdeki dönemde de, sektörün başarısı, bir anlamda yerel yönetimlerin başarısına bağlı olacaktır. Belediyelerin sektörün gelişmesine katkıları; tanıtım ve Bölge imajının yaygınlaştırılması, ulaşım ve altyapı temin edilmesi ve yönetimi, çevre koşullarının iyileştirilmesi, hijyenik ortamın sağlanması, kentsel donatıların temin edilmesi ve yönetilmesi, kentsel alanların düzenlenmesi, yaya ve ticaret bölgelerinin oluşturulması, turizm tesislerinin, konaklama, yeme-içme dinlenme tesislerinin hizmet sunum kalitesinin denetlemesi biçiminde özetlenebilir.

Köy Tüzel Kişilikleri; Bölge kırsal yerleşmelerinin, özellikle kırsal ve eko-turizm konusunda büyük potansiyelleri nedeniyle, daha da önem kazanacaklardır.

Kırsal yerleşmelerin; ulaşım ve uygun altyapı sistemine kavuşturulması, turizm gelişme potansiyeli yüksek kesimlerde, haberleşme, güvenlik, sağlık hizmetlerine ilişkin gerekli ve uygun donatının sağlanması, çevre düzenlemesinin yapılması, gerekli yürüyüş parkurlarının işaretlenmesi, kırsal barınma birimlerinin iyileştirilmesi, hijyenik ortamın geliştirilmesi, gerekli görülen kesimlerde gelişme planlarının yapılması, gelişme planı yapılan kesimlerin yapı denetiminin sağlanması başta olmak üzere, gerekli yatırımların yapılması ve önlemlerin alınmasında ilgili tüm birimlerin, başta İl Özel İdareleri olmak üzere, Köy Tüzel Kişiliklerine katkısı gerekmektedir. Bu bağlamda; önerilen Doğu Karadeniz Altyapı ve Turizmi Geliştirme Yerel Yönetimler Birliğinin katkıları yaşamsal önem taşıyacaktır.

İl Özel İdareleri; turizm sektörüne yatırım yapan, bu nedenle sektörle iç içe olan bir diğer mahalli idare türüdür. Bu idareler, 3360 sayılı yasaya göre, il düzeyinde kentsel ve kırsal gereksinimleri karşılamak üzere; yol, köprü yapımı da dahil, bayındırlık hizmetlerini sağlamaktadır. İş hayatını geliştirmek üzere; tarım, sanayi, ticaret ve diğer sektörlerde yatırımlar yapmak; turizmi geliştirmek, bu amaçla yatırımlar yapmak; eğitim hizmetlerine katkıda bulunmak, kültürel etkinlikleri geliştirmek, kentsel ve kırsal yaşam kalitesini yükseltmek, bu amaçlarla yatırımlar yapmak ve hizmet üretmekle yükümlüdür. Geçmiş dönemlerde, il özel idareleri, özellikle kentsel yerleşmelerde önemli bir turizm yatırımcısı olarak belirmişlerdir. Bu yükümlülükleri kısmen işletmeciliği de kapsamıştır. Önümüzdeki dönemde, il özel idarelerinin yeni yasal düzenlemeler çevresinde, sektörün gelişmesine daha fazla katkıda bulunacağı tahmin edilmektedir. Bu katkının, başta kırsal kesim yolları olmak üzere, altyapıyı geliştirmek, eğitim hizmetlerine katkıda bulunmak ve kırsal yaşam kalitesini artırmak biçiminde olacağı düşünülmektedir.

Bu bağlamda; ayrıca; yeni turizm türlerinin gelişeceği kesimlerde özel kesimle ortaklaşa tesisleşmeye gidilmesi de gündemde olacaktır.

7.1.2. Özel Sektör

Özel Sektör, turizm sektörünün yatırımcı ve işletmecisi yükümlülüğünü üstlenmiş, en örgün ve en dinamik ortağıdır. Özel kesimin yükümlülükleri sektörün; yatırım, işletme, tanıtım, pazarlama ve kısmen eğitim ve insan kaynaklarını geliştirme boyutlarını kapsamaktadır.

Önümüzdeki dönemde özel sektörün katkıları, altyapı tesisi ve işletmesini de kapsayacaktır. Sunulan hizmetlerin, maliyetlerine katılmak ve yatırımın kamu kesimine dönmesinin yanı sıra; altyapı yatırımlarının gerçekleşmesi ve özellikle saha-içi yatırımlarının hemen tamamının özel sektör tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Özel sektörün, kamu kesimi ile işbirliğine girmesi, belli konularda ortaklıklar tesis etmesi sektörün gelişmesi için ön koşuldur. Özellikle, önerilen, Doğu Karadeniz Altyapı ve Turizmi Geliştirme Birliği ile yatırım ve işletme ortaklıkları kurması önerilmektedir.

7.1.3. Sivil Toplum Kuruluşları

Sektörün en önemli ortakları arasında bulunan Sivil Toplum Kuruluşlarının, yönlendirme ve denetim işlevleri yadsınamaz bir önem taşımaktadır. Sektör ortakları, dernek, vakıf ve benzer biçimlerde örgütlenmektedir.

Turizm sektörü dışında olmakla birlikte; sektörü ilgilendiren konularda örneğin; çevre koruma, kentsel yaşamı geliştirme, aidiyet duygusunun artırılmasında da Sivil Toplum Kuruluşları katkıda bulunmaktadır.

Sivil Toplum Kuruluşlarının, önümüzdeki dönemde Bölge turizminin gelişmesinin en önemli ortaklarından birisi olması beklenmektedir ve bu kuruluşlar her şeyden önce toplumsal izleme ve denetim işlevlerini yerine getireceklerdir. Yeni yasal düzenlemelerle, bir yönetim modeli çerçevesinde; Sivil Toplum Kuruluşlarının faaliyetleri daha da etkinleşecektir.

Sivil Toplum Kuruluşlarının; Bölgenin tanıtımı, pazar payını artırımı, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve eğitim programlarının düzenlenmesi, turizm ve çevre bilincinin artırılması ve toplam kalite denetimi gibi daha somutlaştırılacak faaliyetlerde bulunması beklenen sivil toplum kuruluşlarının etkinlikleri önümüzdeki dönemde daha da artacaktır.

7.1.4. Bölge Halkı

Bölge halkı; Doğu Karadeniz Bölgesi imajı yaratılmasından, bunu sağlayacak, yörenin kendine özgü değerlerinin yaşatılmasından ve korunmasından, ziyaretçi memnuniyetinin sağlanmasına kadar pek çok konuda sektöre katkıda bulunan ortaktır.

Sektörün Bölge halkı tarafından benimsenmesi gelişmenin ön koşuludur. Bölge halkından turizm ve çevre koruma konusundaki girişimlerin desteklenmesi, kentsel ve kırsal yaşamı kolaylaştıracak düzenlemelere katkıda bulunulması, aidiyet duygusu ile yeni girişimlerin desteklenmesi, ziyaretçi memnuniyetini artıracak davranışlar beklenmektedir. Bölgenin sahip olduğu kültürel değerlerin, folklorik özelliklerin korunması, bunların Bölge imajı yaratılması için kullanılması da Bölge kamuoyunun yükümlülüğüdür.

7.2. Önerilen Kurumsal Gelişmeler ve Kapasite Artırımı

Sektörün içsel karmaşıklığı ve çok sektörle ilişkisi, yüksek düzeyde örgütlenme ve kurumsallaşma gereksinimini artırmaktadır. Her şeyden önce; turizme konu olacak kaynaklar mekanda, yönetsel sınırlara bağlı kalmaksızın dağılmışlardır. Bu durum farklı idari birimlerin hem altyapı ve donatı sunumu hem de turizm sektörünün gelişmesi için işbirliği yapmalarını gerektirmektedir.

İkinci önemli husus, sektörün ancak, kamu ve özel kesim işbirliği ile gelişebilmesi ve bunu sağlamak için de örgütlenmenin zorunlu olmasıdır.

7.2.1. Dernekler ve Kooperatifler

Farklı modeller içinde, dernekleşme ve kooperatifleşme en kolay örgütlenme biçimleri olarak belirmektedir. Bu modelin, özellikle, turizmin geliştiği yerleşme birimleri bazında yerel ortaklar tarafından kurulması önerilmektedir.

Dernekler, ortakların çıkarlarını korumak, üçüncü şahıslar nedzinde ortakları temsil etmek ve sektörel oto-denetim için uygun örgütlenmelerdir. Kooperatiflerin ise; özellikle sektörün gereksindiği mal ve hizmet alımlarında, başta ev pansiyonculuğu olmak üzere sektörün pazar arayışlarında hizmet verebileceği düşünülmektedir.

7.2.2. Doğu Karadeniz Altyapı ve Turizmi Geliştirme Yerel Yönetimler Birliğinin Kurulması (Bölge Kalkınma Ajansı)

Bölge ölçeğinde turizm hizmetlerinin sunulması konusunda yükümlülükler üstlenecek Doğu Karadeniz Altyapı ve Turizmi Geliştirme Yerel Yönetimler Birliğinin kurulması önümüzdeki dönemde sektörün atacağı önemli adımların başında gelecektir. Yürürlükte bulunan yasal çerçeveye göre, Bölge ölçeğinde farklı statüdeki ortakların işbirliğine olanak tanıyan tek model yerel yönetim birlikleridir. Söz konusu Birlik, 1580 sayılı Belediye Kanununun 133. Maddesi uyarınca kurulabilecektir.

Bu tür uygulamalarda, aşağıdaki üye yerel yönetimler Birlik Meclisinde temsil edilmektedir.

- i. İl Özel İdaresi temsilcileri,
- ii. Üye Belediyelerin temsilcileri,
- iii. Üye Köy Tüzel Kişiliklerinin temsilcileri

Mecliste ayrıca; gözlemci sıfatı ile ilgili diğer kuruluşların temsilcileri de bulunmaktadır. Örneğin; İl Kültür ve turizm Müdürleri, İl Çevre ve Orman Müdürleri ve diğer kamu kuruluşu temsilcileri Meclis toplantılarına gözlemci olarak katılabilecektir.

Yerel Yönetimler Birliği, yerel yönetimleri bir araya getiren önemli bir Bölgesel platform olacaktır. İl Özel idarelerini adına, il Valilerinin de Birlik Meclisine üye olmaları, merkezi hükümetin taşradaki birimlerinin temsilini de sağlamaktadır. Bu durum, Yerel Yönetimler Birliğinin önemini daha da artırmaktadır.

Birlikler, üye yerel yönetimlerin sahip olduğu tüm yetkilere sahip kamu tüzel kişilikleridir. Birlik Tüzüğünde hangi konularda görev yapacağı belirlenmektedir. Bu bağlamda; Birliklerin, Bölgede turizm sektörünün gelişmesine en önemli katkıyı sağlayacak birim olması beklenmektedir. Bu bağlamda aşağıdaki yükümlükleri üstlenmesi önerilmektedir.

- i. Bölgesel ve yerel turizm gelişme programlarının geliştirilmesi, yönetilmesi, izlenmesi ve yönlendirilmesi,
- ii. Ortak altyapı sunulması ve yönetilmesi, (ulaşım, ortak ağsal altyapı temini, atık su arıtımı ve katı atık yönetimi) konusunda ortak çözümlerin bulunması,
- iii. Bölge tanıtımına ve imaj yaratımına katkıda bulunulması,
- iv. Bölge içi tur güzergahlarının belirlenmesi,
- v. Pazarlama ve tur operatörleri ile ilişkiler kurulması, tur operatörlerinin Bölgeye davet edilerek tanıtımına ve pazarlamasına katkıda bulunulması,
- vi. Gelişme Koridorlarında ve tur güzergahlarında ortak donatıların tesis edilmesi ve yönetiminin sağlanması,
- vii. Turizm Gelişme Planları ve Alan Yönetim Planları yaptırılması,
- viii. Özel sektörle turizm konusunda hizmet sunacak ortak ticari firmalar kurulması ve varolanlara ortak olunması, Birliğin yükümlülükleri olacaktır.

Bu örgütlenme modelinde, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları gözlemci olarak görev alabilmektedir. Ancak, kamu yönetimine ve mahalli idarelere ilişkin yeni yasal çerçeve ile

katılımın artırılacağı ve yasal boyutunun sağlanacağı sanılmaktadır. Birlik ile özel sektör arasında daha kuvvetli bağıntılar, ortaklaşa ticari firmalar kurulması ile gerçekleşebilecektir.

7.2.3. Turizm Gelişme Koridorları Boyunca Oluşacak Altyapı ve Turizm Yerel Yönetim Birlikleri

Benzer örgütsel gelişmeler Turizm Gelişme Koridorlarında yer alan yerel yönetimler arasında ve ağırlıklı olarak altyapı ve turizm konusunda faaliyet göstermek amacıyla da kurulabilecektir. Belediye Kanununun ilgili maddesine göre, yerel yönetimler birden fazla Birliğe üye olabilmektedir.

Çalışma kapsamında 14 adet Turizm Gelişme Koridoru önerilmiştir. Bunlar, belirli coğrafi bütünlüğü olan kesimlerdir. Çok sayıda farklı statüdeki yerel yönetim, koridorlar üzerinde bulunmaktadır. Bu nedenle; birçok yerel yönetim aynı yol güzergahını, aynı su kaynaklarını kullanmakta ve aynı kaynağa atık su ve katı atık boşaltımı yapmaktadır.

Bu tür aynı-alt coğrafya da bulunan yerel yönetimlerin altyapıya ortak çözümler getiren ve turizmi birlikte geliştirmeyi amaçlayan Altyapı ve Turizm Yerel Yönetimler Birlikleri kurmaları önerilmektedir.

7.2.4. Kamu ve Özel Kesim İşbirliği

Sektörün gelişmesi için kamu ve özel sektörün işbirliği yapması gerekmektedir. Özellikle, altyapı işletilmesi, girdi niteliğinde mal ve hizmet temini ile hizmet sunumu konularında bu işbirliği ortak ticari firmalar kurularak sağlanabilecektir. Bu bağlamda, özellikle yerel yönetim birlikleri ile özel sektörün ticari firmalar kurmaları önerilmektedir.

7.3. Eğitim ve İnsan Kaynaklarını Geliştirme Programları Gereksinimleri

Sektörün karmaşıklığı, yüksek örgütlenme düzeyi ve kırılganlığı, beceri düzeyi yüksek işgücünü gerektirmektedir. Bu durumda, örgün ve yaygın eğitimle yüksek nitelikli insan kaynaklarını geliştirmek zorunludur.

7.3.1. Örgün Eğitim

Örgün eğitim yüksek ve orta eğitim kuruluşlarında verilmektedir. Yüksek eğitim kuruluşları;

- i. Farklı üniversitelerin bünyesinde yer alan; Turizm ve Ticaret Eğitimi Fakülteleri, Turizm İşletme Fakülteleri gibi turizm sektörü ile ilgili olanları veya Uluslararası İlişkiler Fakültesi veya benzerleri gibi dolaylı ilgili olanları içermektedir.
- ii. Öte yandan; farklı üniversitelerin iki yıllık Turizm Meslek Yüksek Okulları olarak çeşitlenmektedir.

Orta Eğitim düzeyinde eğitim veren kuruluşlar ise; Anadolu Turizm Liseleri, Aşçılık Meslek Liseleri ve benzer diğerlerinden oluşmaktadır.

Bölgede, Karadeniz Teknik Üniversitesine bağlı Trabzon Turizm Meslek Yüksek Okulu bulunmaktadır. Bunlara, önümüzdeki yıllarda diğerleri de eklenebilecektir. Benzer biçimde; orta eğitim düzeyinde de yeni okulların açılması önerilmektedir.

7.3.2. Yaygın Eğitim

Yaygın eğitim, Sektör için yaşamsal önem taşımaktadır. Meslek-içi eğitim, meslek edindirme ve beceri artırma kursları gibi yaygın eğitim olanaklarından yararlanılması zorunluluk göstermektedir.

Bunları farklı statüdeki kamu kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının düzenlemesi önerilmektedir. Bu bağlamda;

- i. Kültür ve Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü ve Turizm Eğitim Merkezleri (TUREM) faaliyetlerinin Bölge illerine yaygınlaştırılması,
- ii. Yerel Yönetimlerin turizm konusunda beceri kazandırma kursları düzenlemesi, Bu bağlamda; turizme destek verecek diğer konuların da örneğin, nakış, yerel motif ve süslemeler, ev tekstilinin programa alınması,
- iii. Çevre ve Orman Bakanlığı'nın düzenlediği Çevre Bilincini Geliştirme programların turizm eğitimini de kapsaması, özellikle yeşil ve eko-turizm boyutunun işlenmesi,
- iv. Benzer biçimde; Halk Eğitimi Merkezlerinin kurs ve beceri kazandırma programlarında; turizm ve el sanatları geliştirme konularına özel önem verilmesi,
- v. Tarım ve Köyişleri Bakanlığının, tarımsal gelişme için; gıda teknolojileri; süt ve süt ürünleri, et ve et ürünleri, yerel tekstil programları düzenlemesi örneğin; Rize Bezi ve Trabzon Bezi; şal ve benzeri ürünleri geliştirme ve pazarlama konuların ele alınması önerilmektedir.

Yaygın eğitimin, kurulması önerilen Yerel Yönetimler Birliği veya Birlikleri tarafından verilmesi yararlı olacaktır. Yeni turizm türlerinin gelişeceği alanlarda "öncü turizmci geliştirme programları"nın düzenlenmesi, Birliğin en önemli uğraşlarından birisi olmalıdır.

Birliğin üstleneceği bir diğer yükümlülük; özellikle kadınlara dönük beceri kazandırması ve gelişme programlarının düzenlenmesidir. Bu bağlamda; Birlik tarafından kurulabilecek "Toplum ve Kadın Geliştirme Merkezleri" ile toplumun dezavantajlı gruplarından olan kadınların toplumsal gelişimine, ekonomik güçlerinin artırılmasına ve turizm sektörüne daha fazla katılımına ilişkin katkıda bulunacaktır. Bu programlarda; turizm ve toplumsal ilişkiler, ev ve el sanatları, ev ekonomisi, halk sağlığı ve çocuk bakımı, bilgisayar kullanımı ile diğer benzer konular işlenebilecektir.

Sivil Toplum Kuruluşlarının da sektörün tanıtım ve insan kaynaklarını geliştirme programları düzenlemesi gerekmektedir. Ayrıca, yerel sivil toplum kuruluşlarının, örneğin; yerel güzelleştirme ve dayanışma derneklerinin, musiki cemiyetlerinin; Bölgenin tanıtımı Bölge folklorunun canlı tutulması gibi konularda etkinlikler yapması gerekmektedir.

Özel sektörün, farklı turizm türleri ve tanıtım, pazarlama gibi alt-faaliyetler itibarıyla, firma içi mesleki gelişme ve eğitim programları düzenlemesi bir diğer zorunluluktur.

7.4. Hedeflere Erişme Matrisi

Yukarıda tanımlanan farklı statüdeki ortakların görev ve yükümlülükleri ile bu çalışma kapsamında öngörülen strateji ve gelişme öngörülerini gözetildiğinde; Eylem Planı, Yönetici Özeti'nin sonunda Tablo formatında sunulan "Hedeflere Erişme Matrisi" biçiminde özetlenebilmektedir.

8. İvedilikle Yapılması Gerekenler

Turizm sektörünün diğer pek çok sektörle ilişkisi bulunmaktadır. Ayrıca; sektör, kendi içinde karmaşık bir yapıya sahiptir. Ortaklar arasında dayanışma ve eşgüdüm gereksinimi büyüktür.

Bu durum, sektörün yüksek örgütlülük düzeyine ulaşmasını gerekli kılmaktadır. Sektör ortaklarını yan yana getirecek yeni örgütlenmelere gidilmesi zorunluluk göstermektedir.

Öte yandan; nitelikli hizmet sunumu için yüksek düzeyde beceri ve ustalık bilgisi gerekmektedir. Sektörün öngörülen atılımları yapabilmesi için, bu iki konuya öncelik verilmesi zorunlu görülmektedir.

8.1. Doğu Karadeniz Altyapı ve Turizmi Geliştirme Yerel Yönetimler Birliğinin Kurulması İçin Hazırlıklara Başlanması

Bütün Bölge illerini kapsayan Doğu Karadeniz Altyapı ve Turizmi Geliştirme Yerel Yönetimler Birliği veya bir başka adla kurulacak benzer oluşum için hazırlıklara ivedilikle başlanması önerilmektedir. Ayrıca, önerilen Turizm Koridorlarında yer alan yerel yönetimlerin, kendi alt-coğrafyalarında Birlikler kurulabilme olanakları üzerinde de durulmalıdır.

Bu bağlamda; yukarıdaki konularda yasal ve sosyal olabirlikleri saptamak farklı konularda işbirliği olanaklarını araştırmak ve sonuç olarak Birlik kuruluşu için zemin oluşturmak üzere çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu çalışmalarda; yerel yöneticilerin bilgilendirilmesi ve konuya ilgi duymalarının sağlanması, Birliğe üye olacak yerel yönetim birimlerinin tespiti, sivil toplum kuruluşlarının yeni oluşumlara katkı ve katılma düzeyi ve benzer konular ele alınmalıdır.

8.2. Öncü Turizmci Yetiştirme, Kadınları Yönelik Eğitim ve Destekleme Programları

Bu çalışma kapsamında önerilen yeni turizm türlerinin önemli bir kısmı, turizm akslarında ve kırsal kesimde gelişecektir. Bu durumda, henüz turizm hareketliliği ile tanışmamış alanlarda yaşayanların motivasyonu ön plana çıkmaktadır. Öte yandan, sektörün gelişimine kadınların yadsınamaz katkıları bulunmaktadır. Bölge imajının yaratılması, geleneksel değerlerin sektöre aktarılması, hizmet sunum kalitesinin artırılması için kadınların eğitimine özel bir önem verilmelidir. Eğitilmiş kadın işgücü ile kadınların gelir ve refahı artacak, toplum içindeki statüleri yükselecektir.

Bu nedenlerle, turizmin gelişebileceği kesimlerde, özellikle kırsal birimlerde; gönüllülerden seçilecek kişilere eğitim verilerek, öncü turizmciler yetiştirilmelidir. Benzer programlar, yine turizm potansiyeli yüksek kesimlerden başlamak üzere; kadınların eğitimi için düzenlenmelidir. Bu programlarda; katılımcıların beceri düzeyi yükseltilmeli, meslek kazandırma kursları ile ekonomik faaliyetlere katılmaları desteklenmelidir. Anılan programlar, özellikle sektörün sivil inisiyatifleri tarafından düzenlenmelidir. Kurulması önerilen Doğu Karadeniz Altyapı ve Turizmi Geliştirme Yerel Yönetimler Birliğinin önemli görevlerinden birisi de anılan programları gerçekleştirme olmalıdır.

Eylem Plan – Hedeflere Erişme Matrisi

Stratejiler	Turizm Sektörünün Gelişimine Katkıda Bulunacak Ortaklar					
	Kamu Kesimi			Özel Sektör (4)	Sivil Toplum Kuruluşları (5)	Bölge Halkı (6)
	Merkezi Yönetim (1)	Yerel Yönetimler (2)	Doğu Karadeniz Altyapı ve Turizmi Geliştirme Yerel Yönetimler Birliği (3)			
Doğu Karadeniz İmajını Oluşturmak (Strateji: 1)	<ul style="list-style-type: none"> • Ülkesel ve bölgesel tanıtım programlarında, Doğu Karadeniz imajını işlemek, • Bölgeye ilişkin bilimsel araştırmalar yapmak ve yayınlamak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yerel etkinliklerde Doğu Karadeniz Bölgesi imajını işlemek, • Festivallerin düzenlenmesini ve tanıtımını sağlamak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yerel etkinliklerde Doğu Karadeniz Bölgesi imajını işlemek, • Tanıtım için e-turizm olanaklarını kullanmak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Doğu Karadeniz Bölgesi imajını tüm tanıtım, pazarlama ve hizmet sunumu eylemlerinde ön plana çıkarmak ve kullanmak, • e-turizm olanaklarını kullanmak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Festivallerin düzenlenmesine ve tanıtımına destek vermek, • Tanıtım için kendi ilgi alanında e-iletişim ve oluşum olanaklarını kullanmak, • Yurt dışındaki benzer sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bölgenin geleneksel değerlerini korumak, hoş görü ve konuk severliği sergilemek, • İmaj yaratımını sağlayacak dokümanları sunmak.
Ziyaretçi Memnuniyetini Artırmak (Strateji: 2)	<ul style="list-style-type: none"> • Bölgesel tanıtım ve bilgilendirme faaliyetlerinde bulunmak, • Tesis ve hizmet sunum kalitesini denetlemek. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yerel tanıtım ve bilgilendirme faaliyetlerinde bulunmak, • Ulaşım ve altyapıyı temin etmek ve işletmek, • Yerel yönetim sınırları içinde Donatı temin etmek ve iyi işletmek, • Sınırları içinde tesis ve hizmet sunum kalitesini denetlemek. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bölgesel tanıtım ve bilgilendirme faaliyetlerinde bulunmak, • Birlik sınırları içinde bölgesel ve alt-bölgesel altyapı temini ve işletmek • Birlik sınırları içinde donatı temin etmek ve işletmek, 	<ul style="list-style-type: none"> • Yerel tanıtım ve bilgilendirme faaliyetlerinde bulunmak, • Altyapı temini ve iyi işletilmesine katılmak • Uygun donatı temini ve iyi işletilmesine katılmak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yerel tesis ve hizmet sunumu kalitesini denetlemek ve yol göstermek. 	<ul style="list-style-type: none"> • Bölgenin geleneksel değerlerini korumak, hoş görü ve konuk severliği sergilemek, • Ziyaretçi memnuniyetine hemşerilik ve aidiyet duygusu ile katkıda bulunmak.
Tur Operatörleri İşbirliği ve Sektör Ortakları Arasındaki Dayanışmayı Artırmak (Strateji: 3)	<ul style="list-style-type: none"> • Yabancı girişimciler için gerekli ortamı sağlamak, yasal düzenlemeleri yapmak, özendirici önlemler almak, • Turizm fuarlarına katılmak, Bölgenin tanıtımını yapmak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Fuarlara katılmak, • Yerleşmelerin e-tanıtımını yapmak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yabancı operatörlerin faaliyetlerini desteklemek, • Turizm fuarlarına katılmak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yabancı operatörlerle iş ortaklıkları kurmak, • Turizm fuarlarına katılmak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Yurt dışındaki benzer sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak. 	<ul style="list-style-type: none"> • Tur operatörlerinin programlarına aidiyet duygusu ile katkıda bulunmak.

(1) Merkezi hükümet kuruluşları ve taşra teşkilatlarıdır.

(2) Gelişme önerilen kesimlerde bulunan belediyeler ve köy muhtarlıkları ile il özel idareleridir.

(3) Bölge yerel yönetimlerinin (Belediyeler ve İl Özel İdareleri) kuracağı altyapı ve turizmi geliştirme birliği (leri) dir.

(4) Turizm sektörü ile ilgili Türk Ticaret Yasasına göre kurulmuş tüzel ve özel kişiler ile serbest meslek sahipleridir.

(5) Dernek, vakıf , meslek örgütü ve benzeri, gönüllülük esasına göre kurulan ve kar amacı gütmeyen oluşumlardır.

Eylem Plan – Hedeflere Erişme Matrisi (Devam)

Stratejiler	Turizm Sektörünün Gelişimine Katkıda Bulunacak Ortaklar					
	Kamu Kesimi			Özel Sektör (4)	Sivil Toplum Kuruluşları (5)	Bölge Halkı (6)
	Merkezi Yönetim (1)	Yerel Yönetimler (2)	Doğu Karadeniz Altyapı ve Turizmi Geliştirme Yerel Yönetimler Birliği (3)			
Turizm Gelişme Koridorları Yaratmak (Strateji: 4)	<ul style="list-style-type: none"> Bölgesel ölçekli ulaşım ve altyapı sistemlerini kurmak, Uygun ölçekli planlamalar yapmak ve onaylamak (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı), Turizm ve Altyapı Geliştirme Yerel Yönetim Birliklerini kurmak. 	<ul style="list-style-type: none"> Uygun altyapı temin etmek işletmek, Uygun donatı temin etmek ve işletmek, Ürün çeşitlendirme faaliyetlerine katkıda bulunmak Turizm ve Altyapı Geliştirme Yerel Yönetim Birliklerini kurmak veya üyesi olmak, Nazım ve Uygulama Planlarını yapmak. 	<ul style="list-style-type: none"> Uygun altyapı temin etmek işletmek, Uygun donatı temin etmek ve işletmek, Ürün çeşitlendirme faaliyetlerine katkıda bulunmak, Uygun ölçekli planlamalarda, Yapısal ve Yönetim Planlarını yaptırmak. 	<ul style="list-style-type: none"> Gerekli ölçekte olabirliği yüksek yatırımlar yapmak, Kamu kesimi ile gerekirse altyapı ve turizm işletmeciliği konusunda şirketler kurmak, Tesisleşme ve hizmet sunumu yatırımları yapmak, 	<ul style="list-style-type: none"> Koridor üzerinde kalan yerleşmelerin sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapmak, Çevre ve Turizm konularında, kadınlara ağırlık vererek, eğitim ve meslek-içi geliştirme programları düzenlemek. 	<ul style="list-style-type: none"> Dernekleşme ve sivil inisiyatif oluşturma eylemlerine destek vermek, Eğitim programlarına katılmak, Eğitim programlarına katılmak, Öncü turizmci yetiştirme programlarına katılmak.
Yeni Turizm Türleri Yaratmak (Strateji: 5)	<ul style="list-style-type: none"> Alt-bölgesel ölçekli uygun ulaşım ve altyapı tesislerini kurmak, Uygun ölçekli planlamalar yapmak ve onaylamak, (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı), Alan Yönetim Planlarını hazırlamak (Çevre ve Orman Bakanlığı). 	<ul style="list-style-type: none"> Yerel ölçekli uygun ulaşım ve altyapı tesislerini kurmak ve işletmek, Ulaşım ve altyapı sunumunda yeni türlerin gelişeceği alanlara öncelik tanımak, Nazım ve Uygulama Planlarını yapmak 	<ul style="list-style-type: none"> Yerel ölçekli uygun ulaşım ve altyapı tesislerini kurmak ve işletmek, Ulaşım ve altyapı sunumunda yeni türlerin gelişeceği alanlara öncelik tanımak, Uygun ölçekli planlamalarda, Yapısal ve Yönetim Planlarını yaptırmak. 	<ul style="list-style-type: none"> Yerel ölçekli uygun ulaşım ve altyapı yatırımlarına ve işletilmesine katılmak, Yerel özellikleri yansıtan ve yeni turizm türlerinin gereksinimlerine uygun yatırımları yapmak; ev pansiyonculuğunu geliştirmek, diğer tesisleri yapmak ve işletmek. 	<ul style="list-style-type: none"> Kamuoyu motivasyon programları düzenlemek, Çevre ve Turizm konularında, kadınlara ağırlık vererek, eğitim ve meslek-içi geliştirme programları düzenlemek, Alan Yönetim Planlarına katkıda bulunmak. 	<ul style="list-style-type: none"> Dernekleşme ve sivil inisiyatif oluşturma eylemlerine destek vermek, Eğitim programlarına katılmak, Öncü turizmci yetiştirme programlarına katılmak.

(1) Merkezi hükümet kuruluşları ve taşra teşkilatlarıdır.

(2) Gelişme önerilen kesimlerde bulunan belediyeler ve köy muhtarlıkları ile il özel idareleridir.

(3) Bölge yerel yönetimlerinin (Belediyeler ve İl Özel İdareleri) kuracağı altyapı ve turizmi geliştirme birliği (leri) dir.

(4) Turizm sektörü ile ilgili Türk Ticaret Yasasına göre kurulmuş tüzel ve özel kişiler ile serbest meslek sahipleridir.

(5) Dernek, vakıf, meslek örgütü ve benzeri, gönüllülük esasına göre kurulan ve kar amacı gütmeyen oluşumlardır.

Proje Organizasyonu

- İsmail Sarıca
DPT Müsteşarlığı
Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Gn. Md.
Genel Müdür
- Hülya Örs
DPT Müsteşarlığı
İktisadi Sektörler ve Koordinasyon Gn. Md.
Turizm Sektörü Uzmanı
- Deniz Akkahve
DPT Müsteşarlığı
Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Gn. Md.
Yüksek Şehir Plancısı
- Abdurrahman Savaş
İçişleri Bakanlığı
APK Daire Başkanı
- Sinan Öz
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yatırım ve İşletmeler Gn. Md.
Mimar
- M. Sait Yorulmaz
Çevre ve Orman Bakanlığı
Doğa Koruma ve Milli Parklar Gn. Md.
Doğa Koruma Dairesi Bşk.
Strateji Belirleme ve İzleme Şube Müdürü
- Ali Temerit
Çevre ve Orman Bakanlığı
Orman Gn. Md.
APK Dairesi Bşk.
Dış Kaynaklı Projeler Şube Müdürü
- Bilgin Yılmaz
Artvin Valiliği
İl Kültür ve Turizm Müdürü
- Mürsel Bostancı
Giresun Valiliği
İl Kültür ve Turizm Müdürü
- Dursun Ali Emir
Gümüşhane Valiliği
İl Kültür ve Turizm Müdürü
- İlhami Polat
Ordu Valiliği
İl Kültür ve Turizm Müdür Yrd.

*Gözlemci

- Gürkan Avcılar
Rize Valiliği
İl Kültür Müdürü
- M. Volkan Canalıoğlu
Trabzon Valiliği
İl Turizm Müdürü
- Ali Rıza Uzuner
KÖK Derneği
Dernek Başkanı
- Nevzat Özer
TEMA Vakfı
Rize Temsilcisi
- Ali Rendan
Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB)
Genel Merkez Danışmanı

Proje Ekibi

A. Saffet Atik	Proje Yöneticisi
Osman Akyel	Turizm Sektörü Uzmanı
Nezih Kuleyin	Sosyo-ekonomik Gelişme Uzmanı
Yalçın Doğaner	Kırsal Gelişme Uzmanı
Ümit Bilge	Eko-turizm Uzmanı
Güneş Oktay	Kırsal Turizm Uzmanı
Türker Ulubağ	Şehir Plancısı
Murat Özden	Şehir Plancısı
Ekrem Atik	Bilgisayar Destekli Tasarım ve Çizim
Ayşe Özge Oyan	Turizm ve Otel İşletmeciliği (Destek)
Ulca Özcanlı	Turizm ve Otel İşletmeciliği (Destek)

Kamuoyu Bilinçlendirme Programları ve Eğitim Seminerlerine Katkıda Bulunanlar

Yrd. Prof. Dr. Aydın Tüfekçi	Kafkas Üniversitesi – Artvin Orman Fakültesi
Yrd. Prof. Dr. İsmail Kızılırmak	Karadeniz Teknik Üniversitesi- Trabzon Turizm Meslek Yüksek Okulu
Nihan Arpa	Çevre ve Orman Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü